

ČEZMEJNE SMERNICE Z AKCIJSKIM NAČRTOM ZA DOLGOROČNO UPRAVLJANJE ZELENE INFRASTRUKTURE IN POVEZANE BIOTSKE RAZNOVRSTNOSTI

Av gust 2025

ID projekta	ITA-SI0100074
Naslov projekta	Kapitalizacija krepitve zelene infrastrukture v čezmejni kulturni krajini IT-SI
Akronim projekta	ENGREEN 2
Trajanja projekta	1. 9. 2023 – 31. 8. 2025
Rezultat projekta	Čezmejne smernice z akcijskim načrtom za dolgoročno upravljanje zelene infrastrukture in povezane biotske raznovrstnosti
Dokument pripravili	Gruppo di azione locale Venezia Orientale, Park Škocjanske jame, Comune di San Dorligo della Valle - Občina Dolina, Občina Hrpelje-Kozina
Vodilni partner	Park Škocjanske jame, Slovenija tajnistvo@psj.si
Projektni partner 2	Comune di San Dorligo della Valle - Občina Dolina cultura-kultura@sandorligo-dolina.it
Projektni partner 3	Gruppo di azione locale Venezia Orientale vegal@vegal.net
Projektni partner 4	Občina Hrpelje-Kozina obcina.hrpelje-kozina@hrpelje.si

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

Kazalo

1	Uvod.....	5
2	Elementi zelene infrastrukture, opredeljeni na projektnem območju	6
2.1	Vzhodne Benetke	7
2.1.1	Vinogradništvo na območju vzhodnih Benetk.....	9
2.2	Naravni rezervat Doline Glinščice.....	11
2.2.1	Mlini ob reki Glinščici.....	12
2.3	Biosferno območje Škocjanske jame in Krajski park Beka	12
2.3.1	Vodni viri v Občini Hrpelje-Kozina	15
2.3.2	Suhi kraški zidovi.....	20
2.4	Zaznavanje okoljskega in družbeno-gospodarskega pomena zelene infrastrukture.	21
2.4.1	Zaznavanje na območju vzhodnih Benetk	22
2.4.2	Zaznavanje na drugih območjih projekta.....	23
3	Pilotne aktivnosti za upravljanje in ohranjanje zelene infrastrukture - Projekt ENGREEN .	25
3.1	Ohranjanje biotske raznovrstnosti, ureditev območja ob bazenu in izboljšana dostopnost (Občina Ceggia).....	25
3.2	Priprava načrta za upravljanje močvirja Natura 2000 kanal Taglio in sosednji kanali (Občina Cinto Caomaggiore).....	26
3.3	Povečanje raznovrstnosti in povezanosti populacij ptic stalnic in selivk ter povečanje in varovanje biotske raznovrstnosti rastlin (Občina Gruaro)	28
3.4	Ukrepi za obnovo in trajnostni razvoj gozda Bosco di Lison - Tenuta Planitia (Občina Portogruaro).....	29
3.5	Prenova ledenice v Dragi v Občini Dolina.....	30
3.6	Obnova suhih zidov v Parku Škocjanske jame.....	32
3.7	Obnova kalov v Parku Škocjanske jame	34
3.8	Monitoring populacije raka primorski koščak v reki Reki s pritoki	36
3.9	Odstranjevanje tujerodnih vrst rib iz kalov	37
3.10	Obnova koridorja na pogorišču kraških travnišč in gozdnih otokov na Cerju	38

4	Pilotne akcije za ohranjanje zelene infrastrukture in biotske raznovrstnosti – projekt ENGREEN 2	40
4.1	Obnova kala Mrzlek na območju Natura 2000 Kras	40
4.2	Obnova kala Lipce v občini Hrpelje-Kozina	41
4.3	Obnova kamnitega zidu v Beki v občini Hrpelje-Kozina	43
4.4	Obnova kala Na Zavrteh v območju Natura 2000 Kras	44
4.5	Pripravljane aktivnosti za obnovo ledenice v občini Hrpelje-Kozina	46
4.6	Razvoj Krajinskega Parka Beka za ohranjanje biotske raznovrstnosti	47
4.7	Informativne table v Naravnem rezervatu Doline Glinščice	51
5	Pogledi izven okvirjev: primeri dobrih praks v Evropi	53
6	Strateški cilji in smernice za upravljanje, ohranjanje in varstvo zelene infrastrukture	55
6.1	Strateški cilji	55
6.1.1	Tema 1: Upravljanje zelene infrastrukture	55
6.1.2	Tema 2: Ohranjanje zelene infrastrukture	57
6.1.3	Tema 3: Vrednotenje zelene infrastrukture	58
6.2	Smernice	59
6.2.1	Upravljanje kraških kalov	59
6.2.2	Ohranjanje suhih kraških zidov	65
6.2.3	Ozaveščanje osnovnošolskih otrok	66
6.2.4	Vključevanje javnosti v ljudsko znanost	67
6.2.5	Rekonstrukcija in vzdrževanje mlinov	68
6.2.6	Ohranjanje, krepitev in spodbujanje vinogradniških elementov zelene infrastrukture	68
6.3	Akcijski načrt	76
7	Priloga 1: Popis dobrih praks	82

1 Uvod

Ta dokument, ki se umešča v projekt »ENGREEN 2 - Kapitalizacija krepitve zelene infrastrukture v čezmejni kulturni krajini ITA-SLO«, sofinanciran v okviru Programa sodelovanja Interreg Slovenija-Italija 2021–2027, obravnava temo varovanja biotske raznovrstnosti in naravnih ekosistemov ter krepitve zelene infrastrukture za strateško upravljanje čezmejnega območja.

Kulturno pokrajino v programskem območju zaznamuje velika biotska raznovrstnost. Tu so sicer prisotni evropsko pomembni habitati in druga zavarovana območja, kot na primer ekološki koridorji, kali, suhi zidovi, mlini, ledenice, močvirja itd., ki so povezana v mrežo naravnih območij oziroma t.i. zeleno infrastrukturo.

Čezmejno območje je izredno bogato z vidika biotske raznovrstnosti in edinstvenih habitatov, k temu pa so lokalne skupnosti prispevale s tradicionalno rabo tega prostora. Pomembni prepoznavni elementi ekosistemov na čezmejnem območju so manjši kali in močvirja, ledenice, opuščene gramoznice itd., ki so nastali zaradi prilagoditve površin lokalnim potrebam. Ta mreža naravnih in polnaravnih območij ter zelenih površin (zelena infrastruktura) se je preoblikovala v evropsko pomemben habitat, kjer je prisotnih veliko zavarovanih vrst (kot so skupine vretenčarjev, dvoživk, plazilcev, ptic, manjših sesalcev, netopirjev, rastlin). Zagotavlja tudi ekosistemske storitve (ESS), ki so temeljnega pomena za dobrobit ljudi in kakovost življenja.

Skupni izziv projekta je bil preprečevanje opuščanja tradicionalne rabe teh območij ter posledično nezadostnega ohranjanja/vzdrževanja zelene infrastrukture. Zaradi opuščanja njihove tradicionalne rabe, kali, suhi zidovi, ledenice in drugi elementi zelene infrastrukture postopoma propadajo in se zaraščajo. Zato so se pojavile invazivne tujerodne vrste, ki negativno vplivajo na prisotnost drugih organizmov, kar privede do zmanjšanja števila elementov zelene infrastrukture in posledično krčenja habitatov številnih zavarovanih vrst. Skupne so tudi priložnosti za razvoj čezmejnih ekosistemskih storitev, ki so vezane na italijansko-slovenski prostor (recimo za turizem, raziskavo, mala in srednje velika podjetja). Razvoj, ohranjanje in obnova zelene infrastrukture ter osveščanje so zato ključnega pomena pri preprečevanju izgube biotske raznovrstnosti kulturne krajine in krepitvi ekosistemskih storitev. Zelena infrastruktura mora biti ponovno vključena v prostorsko načrtovanje in razvoj, pri tem so pomembno vlogo odigrali projektni partnerji kot upravljavci, posredniki in/ali subjekti, ki na projektni ravni usmerjajo razvoj italijansko-slovenske regije.

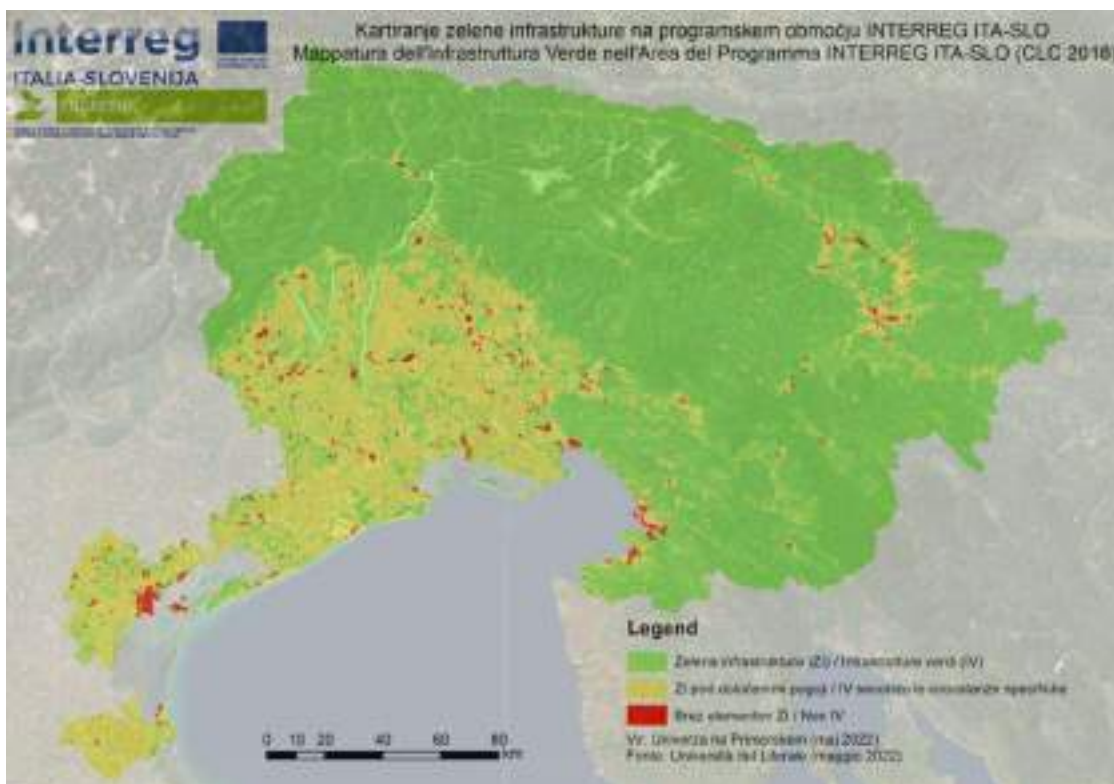
Glavni cilj projekta je bil spodbujati čezmejno sodelovanje za zagotovitev dobre ohranjenosti vrst/habitatov, vezanih na zeleno infrastrukturo čezmejnega projektne območja.

Namen tega dokumenta je bil nadgraditi smernice čezmejnega projektne območja, ki so bile pripravljene med izvajanjem projekta ENGREEN, tako v smislu upravljanja in varovanja elementov zelene infrastrukture, kot v smislu njihovega vrednotenja in spodbujanja.

V naslednjih poglavjih so opisana izhodišča, ki so bila izpostavljena med izvajanjem projektnih aktivnosti (tako v Italiji kot v Sloveniji), še zlasti pri analizi zbranih podatkov, oceni primerov dobrih praks na evropski ravni, opravljenem delu z deležniki (fokusna skupina) in izvajanju pilotnih ukrepov.

2 Elementi zelene infrastrukture, opredeljeni na projektnem območju

Namen poglavja je predstaviti različna območja, ki jih je naslavljala projekt ENGREEN 2. V Italiji gre za območja vzhodnega Veneta ter Naravnega rezervata Doline Glinščice v Furlaniji – Julijski krajini, v Sloveniji pa za Biosferno območje Škocjanske jame v Obalno-kraški in Primorsko-notranjski regiji. Celotno območje programa Interreg Italija-Slovenija zajema površino 19.841 km², na kateri živi približno 3 milijone prebivalcev. Iz spodnje slike je razvidna pokritost tega območja z zeleno infrastrukturo.

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

Naslednja poglavja predstavljajo različna območja, ki so bila vključena v projekt ENGREEN 2.

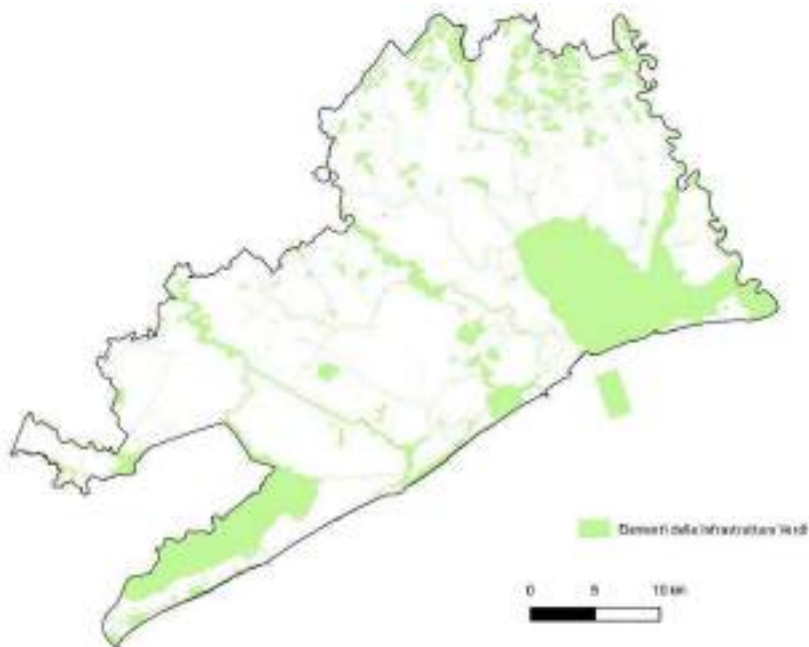
2.1 Vzhodne Benetke

Območje, imenovano »vzhodne Benetke«, sovпада s severovzhodnim delom mestne občine Benetke. Razprostira se od vzhodne meje dežele Veneto z deželo Furlanijo - Julijsko krajino do Jadranskega morja na jugu, skupno pa meri 1.137 km².

Na tem ozemlju, ki je bilo nekoč pokrito z gostimi gozdovi, je osrednjo vlogo odigrala voda z lagunami in rekami; slednje so še danes prisotne kljub izsuševanju, ki je temeljito preoblikovalo podobo krajine.

Na podlagi analize prostora, opravljene z uporabo orodja Corine Land Cover, so bile opredeljene nekatere značilnosti ključnih sestavnih elementov zelene infrastrukture na območju vzhodnih Benetk. Skoraj četrtino območja pokrivajo namreč elementi zelene infrastrukture (to je 285 km²).

Elementi zelene infrastrukture na območju vzhodnih Benetk

Vir: pripravil Agenda 21 consulting na podlagi podatkov Corine Land Cover.

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinanciata Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

Razporeditev elementov zelene infrastrukture, v ožjem pomenu besede - torej brez elementov, klasificiranih kot »Visoko kmetijsko pridelana območja«, ki predstavljajo elemente zelene infrastrukture le pod določenimi pogoji – je po celotnem območju izrazito neenakomerna.

Glavnina zelene infrastrukture se sicer nahaja vzdolž rek in na območjih ob jadranski obali, kjer je bolj sklenjena in zgoščena, v notranjosti, kjer so površine bolj intenzivno kmetijsko obdelovane, pa so njeni sestavni elementi bolj razdrobljeni in razpršeni, zato so manj sposobni opravljanja ekosistemskih in krajinskih storitev. V notranjosti bi bilo koristno vzpostaviti bolj sklenjeno mrežo ekoloških koridorjev, kjer bi bolje izkoristili prisotnost gozdnatih površin (nižinski gozdovi in obrečni predeli).

Pri opredelitvi ukrepov za upravljanje, ohranjanje in varstvo, ki jih je potrebno sprejeti, se zdi smiselno upoštevati tudi kazalnike, ki so bili predlagani v sklopu analize »stanja ohranjenosti« zelene infrastrukture na območju vzhodnih Benetk.

Kazalniki učinka na prostor in skupnost

Kazalnik	Opis kazalnika	Dokaz
Prostorska gostota	Prisotnost površine elementov ZI na ozemlju posameznih občin.	Prisotnost dokaj raznolikega nabora ZI. Na območju dveh občin ZI prekriva več kot 50 % občinskega ozemlja, pri tretjini vzorcev (8 občin) pa obseg ZI ne presega 10 % celotne površine.
Dostopnost na prebivalca	Površina, kjer se nahajajo elementi ZI na prebivalca, ki živi v obravnavanih občinah.	Vsak/a prebivalec/ka območja vzhodnih Benetk razpolaga z dobrimi 1.000 m ² ZI.
Razmerje s sivo infrastrukturo	Primerjava med sivo (to je urbano tkivo s komunikacijskimi potmi, ki ni sposobno nuditi ekosistemskih in krajinskih storitev) in zeleno infrastrukturo za vsako občino na projektnem območju.	Le v 9 občinah od skupnih 22 zelena infrastruktura zaobjema manjšo površino od tiste, kjer se nahajajo elementi sive infrastrukture.

Vir: raziskava družbe Agenda 21 consulting srl na podlagi CLC podatkov.

Na splošno je bilo ugotovljeno, da bi se ukrepi za upravljanje in ohranjanje elementov zelene infrastrukture morali izvajati pretežno na tistih območjih, kjer so podatki manj ugodni v smislu gostote, dostopnosti do zelene infrastrukture ter razmerja s sivo infrastrukturo, in sicer na območjih občin Annone Veneto, Ceggia, Meolo, Musile di Piave, še zlasti v občini San Donà di Piave.

2.1.1 Vinogradništvo na območju vzhodnih Benetk

Bližina morja, prisotnost lagunskih predelov in nižinska lega prispevajo k temu, da ima območje vzhodnih Benetk milo podnebje. Iz severovzhoda piha suha in hladna burja, iz jugovzhoda pa topel in vlažen jugo, ki piha skozi vse leto. Ob prisotnosti vetrov, predvsem večernih, se nočne temperature znižajo, kar prispeva k dnevni toplotni nihanju.

Tla vzhodne beneške nižine so naplavinskega izvora, nastala so v glavnem ob taljenju alpskih in predalpskih ledenikov, kasneje z nanosi reke Piave, v manjšem obsegu pa reke Livenza. Prst zaznamujeta tanjša plast kalcijevega karbonata ter vrhnja glinasta plast, ki sta nastali z nanosom naplavin bližnjih rek. Prsti zelo dobro zadržujeta vodo, bogati sta tudi z minerali, predvsem z natrijem, kalijem in magnezijem, in imata uravnotežen organski doprinos.

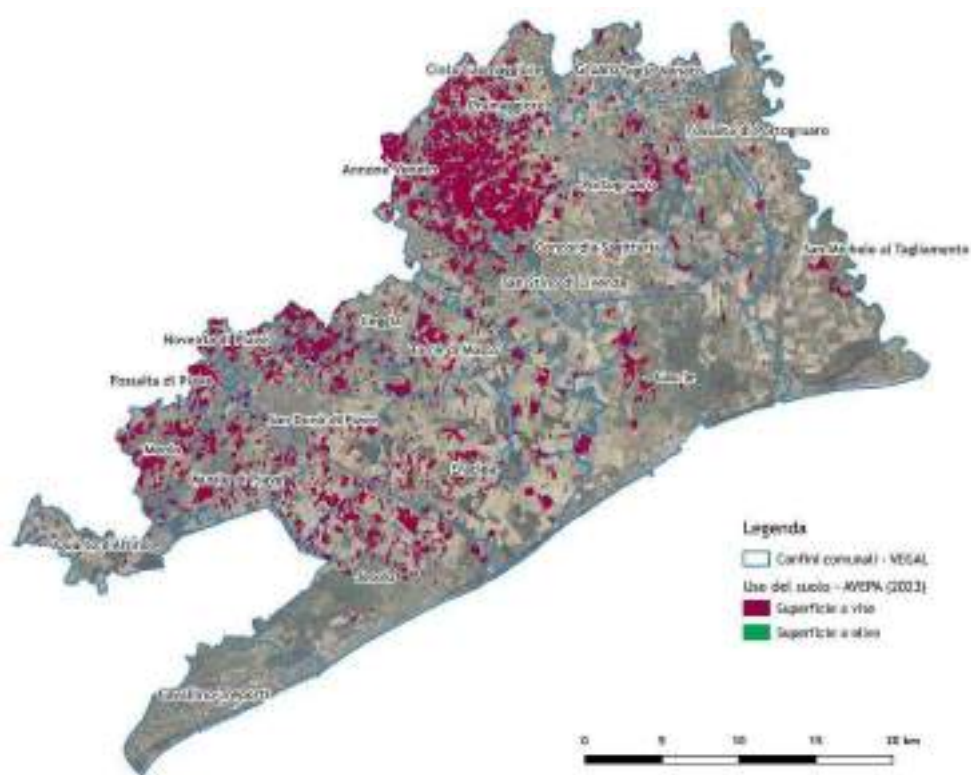
Na tem območju velja kmetijstvo za izredno pomembno panogo. Gre v glavnem za večnamensko kmetijstvo, specializirano predvsem na področju vinarstva in živilstva, ki ga prvenstveno zaznamuje ekološka pridelava, zlasti vin. Krajevno vinarstvo ima večstoletno tradicijo, na območju pa poznamo različne označbe geografskega porekla, s katerimi so zaščiteni lokalno pridelana vina.

Tu se prideluje 47 vrst vina, razvrščenih v 5 vrst označb porekla: zaščiteno geografsko poreklo (DOCG) v krajih Lison in Malanotte del Piave ter zaščiteni označbi porekla (DOC) za vinograde v krajih Benetke, Lison-Pramaggiore in Piave.

Že od konca 80-tih let prejšnjega stoletja se je na pobudo Eksperimentalno raziskovalnega inštituta v Coneglianu (Istituto Sperimentale per la Viticoltura di Conegliano) in v sodelovanju s Kmetijskim podjetjem beneške pokrajine (Azienda Agricola della Provincia di Venezia) razširila ekološka pridelava v kmetijah na območju Lison-Pramaggiore, nekatere od teh so uspešno uvedle to metodo (Bosco del Merlo, Strumendo, Tommasi in Le Carline). Prav na področju ekološkega vinogradništva velja danes regija Lison-Pramaggiore za najbolj vplivno območje v proizvodnji pridelkov z zaščitenim poreklom na državni ravni.

Kot izhaja iz spodnjega zemljevida so vinogradi dokaj enakomerno porazdeljeni po notranjem predelu proučenega območja tako, da pogosto zaznamujejo obrežja glavnih krajevnih rek, proti obalnemu pasu pa se njihov obseg postopoma skrči. Posebej zanimiva a dokaj razdrobljena je prisotnost vinogradov vzdolž reke Piave, tako na obali (Jesolo, Eraclea) in v notranjosti, kakor tudi ob rekah Livenza in Lemene. Največjo koncentracijo beležimo na »klasičnem« območju Konzorcija Lison-Pramaggiore, ki sicer obsega ozemlje občin Annone Veneto in Pramaggiore, delno tudi občin Portogruaro, San Stino di Livenza in Cinto Caomaggiore.

Vinogradi na območju vzhodnih Benetk

Vir: raziskava družbe Agenda 21 consulting na podlagi AVEPA podatkov

V glavnem ugotavljamo, da približno 7,5 % celotnega ozemlja vzhodnih Benetk (84,4 km² na 1.135 km²) zavzemajo nasadi z vinogradi, od tega izstopajo predeli Annone Veneto (43,8 %), Pramaggiore (37,3 %) in Portogruaro (14,4 %). To obsežno ozemlje bi lahko ob uvedbi ustreznih ukrepov za njegovo upravljanje in varstvo postalo za celoten prostor pomenljiva obširna zelena infrastruktura, v kateri bi bili povezani vinogradi, nižinski gozdovi, obrežni pasovi in drugi krajinski elementi. Pri tem nedvomno predstavlja dodano vrednost ekološko kmetijski grozd na območju srednje-vzhodnih Benetk BioVenezia (Biodistretto della Venezia Centro-Orientale), ki z udeležbo lokalnih skupnosti in izrazitim pristopom participativnega načrtovanja velja že danes za vzor sonaravnega trajnostnega razvoja.

2.2.1 Mlini ob reki Glinščici

V dolini Glinščice je delovalo več mlinov na vodni pogon, ki so bili pomembni za gospodarstvo območja od 13. do 20. stoletja. Najbolj znani mlini so bili:

- Štranjev malen (znan tudi kot Žerjalov mlin) - eden najpomembnejših mlinov, ki je deloval od konca 19. stoletja do leta 1968. Imela ga je družina Žerjal in je imel tri kolesa ter tri mline.
- Klinčica - mlin v bližini izvira Klinčca, ki je imel eno kolo in je deloval do 1920-ih let.
- Klunov malen (znan tudi kot Zastava)-nahajal se je ob potoku in je deloval do leta 1928.
- Mišnik - imel je tri vodna kolesa in je deloval do 1950-ih let.
- Pri Mostu - mlin ob mostu v Boljuncu, ki je deloval do druge svetovne vojne.
- Mahničev mlin (K'l'nbarc) - zadnji delujoči mlin v dolini, ki je prenehal z delovanjem v 1970-ih letih.

Mlini so za pogon uporabljali vodo iz Glinščice preko posebej zgrajenih vodnih kanalov (roj). Večina jih je prenehala delovati v prvi polovici 20. stoletja zaradi industrializacije in novih tehnologij mletja. Danes so ohranjeni le še nekateri ostanki teh mlinov, ki predstavljajo pomembno tehnično in kulturno dediščino območja.

Štranjev malen je bil eden najpomembnejših mlinov na območju ob reki Glinščici. Nahajal se je ob reki Glinščici in je deloval od konca 19. stoletja do leta 1968. Mlin je bil v lasti družine Žerjal (kasneje Zeriali), ki je opravljala mlinarsko dejavnost skozi več generacij. Mlin je imel tri vodna kolesa in tri mlevne kamne. Voda je bila speljana po posebnem kanalu (struga/roja) do mlinskih koles. Uporabljali so sistem "na skok", kjer je voda padala z višine na mlinsko kolo. Kolesa so bila tipa "na korce" - imela so lopatice, v katere je padala voda. V tridesetih letih 20. stoletja je zaradi gospodarske krize in novih davčnih predpisov mlinarska dejavnost začela nazadovati. Po drugi svetovni vojni se je mlin preusmeril predvsem v mletje žita za krmo živine. Mlin je prenehal delovati leta 1968 zaradi pomanjkanja dela. Danes je stavba ohranjena in predstavlja pomemben spomenik tehnične dediščine v dolini Glinščice.

2.3 Biosferno območje Škocjanske jame in Krajinski park Beka

Škocjanske jame so vpisane na Unescov seznam svetovne dediščine od leta 1986. Regijski Park Škocjanske jame je bil ustanovljen leta 1996. Podzemni sistem Škocjanskih jam je tudi prvo vpisano podzemeljsko mokrišče na svetu, in sicer od leta 1999. Kraško biosferno območje (MaB), ki je oblikovano od leta 2004, se je preobrazilo v Biosferno območje Škocjanske jame.

Ponaša se z geološkimi fenomeni in izstopajočo dediščino, vpisano na Unescov seznam. Biosferna območja pod okriljem Unesca so mednarodno prepoznana območja ekosistemov z bogato biotsko raznovrstnostjo. Naziv biosferno območje Unesco pridobijo le območja z edinstvenimi kombinacijami naravne in kulturne dediščine ter z ustreznim upravljanjem.

Območje v celoti pokriva Občino Divača, Občino Hrpelje-Kozina, Občino Ilirska Bistrica, Občino Pivka, v manjšem delu pa sega tudi na območje Občine Postojna.

Biosferno območje Škocjanske jame je skupaj s preostalimi slovenskimi območji – Julijskimi Alpami, Kozjanskim in Obsoteljem ter Muro – del svetovne mreže biosfernih območij, vzpostavljene v okviru Unescovega interdisciplinarnega programa Človek in biosfera (Man and biosphere – MaB). Ena od pomembnih nalog vsakega Unescovega biosfernega območja je širjenje prepoznavnosti in ozaveščanje o vlogi tovrstnih območij v trajnostnem razvoju. Štiri slovenska območja so se te zahtevne naloge lotila skupaj, načrtno in z jasnimi cilji.

K doseganju teh ciljev prispeva tudi projekt ENGREEN 2.

Zaščiteno območje in UNESCO MaB območje

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

Zelena označena Natura 2000 območja v Sloveniji

Projekt ENGREEN 2 v okviru Biosfernega območja Škocjanske jame namenja posebno pozornost tudi območju Občine Hrpelje-Kozina ter Krajinskemu parku Beka, ki leži znotraj občine. Tako regijski park Škocjanske jame, kot tudi Krajinski park Beka v celoti sodita pod dve območji Natura 2000, in sicer: posebno območje varstva (SPA) Kras, ki je določeno v skladu z direktivo o pticah (Direktiva Sveta 79/409/EGS), in posebno ohranitveno območje Kras, določeno z direktivo o habitatih (Direktiva Sveta 92/43/EGS).

Natura 2000 Kras se razprostira na območju sedmih občin v jugo-zahodni Sloveniji, kjer se stikajo Sredozemlje, Dinaridi in Alpe. Velja za območje z izjemno vrstno raznolikostjo in eno biotsko najbogatejših območij v Evropi, ki pokriva površino 618,13 km². Obsega 8 kvalifikacijskih habitatnih tipov ter 42 kvalifikacijskih vrst. Traviščni habitati in vrste so kritično ogroženi.

V Krajinskem parku Beka izjemno slikovita krajina ob toku Glinščice preseneča z naravnimi pojavi. Na robu Krasa obiskovalce pričaka poseben svet, na pogled drugačen, prvinski in neustavljivo privlačen. Krajinski park Beka obsega sotesko Glinščice z dolino Griže, ponornimi jamami pri Ocizli ter arheološkimi najdišči Lorencon, Tabor nad Botačem in Sela na Malem Krasu. Celotno območje, ki je bilo za krajinski park razglašeno leta 1992, slovi po izjemnih naravnih lepotah in nedotaknjenosti krajine. Krajinski park Beka se na italijanski strani meje povezuje z Naravnim rezervatom Doline Glinščice.

Območje Krajinskega parka Beka

2.3.1 Vodni viri v Občini Hrpelje-Kozina

V sklopu projekta ENGREEN (Interreg V-A Italija-Slovenija 2014–2020) je bilo izvedeno popisovanje kalov in podobnih vodnih teles na območju Krasa, Brkinov in Slovenske Istre. V projektu ENGREEN 2 je Park Škocjanske jame s to aktivnostjo nadaljeval, le da smo se tokrat osredotočili na območje Občine Hrpelje-Kozina, ki je zelo pestra z različnimi vodnimi viri.

Lokacije popisanih vodnih virov do 31.1.2025

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

Od 1.9.2023 do 31.8.2025 smo v občini popisali 20 vasi in skupaj nekaj več kot 200 vodnih virov. V Brkinih so značilni velbani studenci, na zahodni strani občine, ki je bližje Trstu, pa je veliko ledenic. Veliko vodnih virov, predvsem kalov, ki so jih v preteklosti zgradili, danes ne vidimo več. Ti so se izsušili, ali pa so jih namerno zasuli in pridobili nova zemljišča. Večina njih bo kmalu zapustila spomin domačinov. V nekaterih vaseh so aktivni prebivalci sami, ali s pomočjo raznih sredstev, obnovili različne vodne vire.

Občina Hrpelje-Kozina se razteza na območju Brkinov, Čičarije in Matarskega podolja s površino 195 km². Na zahodu meji z Italijo, na jugu pa s Hrvaško, za občino je značilna velika prometna tranzitnost. Na zahodnem delu občine, tik ob meji z Italijo, leži Krajinski park Beka. Zavzema sotesko Glinščice z dolino Griža.

Zemljevid Občine Hrpelje-Kozina

Brkini so gričevnat svet, ki se vzpenja na 400 do 750 metrov nadmorske višine. Obsežna flišnata gmota, ki deluje kot osamljen otok sredi kraškega sveta, je večkrat presekana z globokimi grapami ali širšimi dolinami, po katerih se po obilnem deževju pretakajo hudourniške vode, ki na južni strani Brkinov v slepih dolinah ponikajo pod Matarsko podolje, na severu pa se zlivajo v Reko. Čičarija je kraška pokrajina, najbolj poznan vrh je Slavnik (1028 m). Višje vzpetine so polne kraških vrtač in brezen. Padavine so izdatne, ponekod na jugozahodnih pobočjih tudi do 2000 mm letno, vendar zaradi kraške sestave tal voda hitro ponikne in se nato pojavlja v podoljih v kraških izvirih. Severno od Čičarije leži Podgrajsko podolje, ki mu rečejo tudi Matarsko oziroma Podgrajsko-Matarsko podolje. Med Brkini in Matarskim podoljem poteka meja po kamninski meji med flišem in apnencem.

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

Slepa dolina Brezovica

Zaradi močne zakraselosti je površinskih voda na Čičariji in Matarskem podolju zelo malo. Kratki vodotoki, a za lokalno prebivalstvo izrednega pomena so na območju občine Le Glinščica, ter potoki v slepih dolinah Matarskega podolja, vendar je njihova vodnatost skromna, tako da poleti v večini presahnejo. Zaradi pomanjkanja vode je bila lega kraških izvirov ključnega pomena za nastajanje vasi in zaselkov. Na območju občine Hrpelje-Kozina najdemo različne vodne vire, kot so kali, izviri, velbani studenci, korita, štirne in ledenice. V preteklosti so bili dosti bolj razširjeni in v uporabi, s prihodom vodovoda pa so začeli izginjati iz krajine in zavesti prebivalcev. S popisom tekom projekta ENGREEN 2 smo poskušali zabeležiti lokacije vseh vodnih teles, tako tiste, ki še danes stojijo, kot tiste, ki jih ne vidimo več.

Naši predniki so bili z vodo tesno povezani zaradi preživetja, zato je bil njihov odnos do vode spoštljiv in varčen. Poznali so vse izvire na polju in v gozdu. Kraj, kjer je voda pritekala na površje, so spoštovali in ga skrbno uredili. V tla so skopali primerno luknjo (kotanjo), veliko glede na moč izvira. Manjših izvirov na polju običajno niso obzidali. Izkušnje so prebivalce naučile, da je pitna samo tista voda, ki odteka, če je voda stala, pa so ji rekli bolna voda. Ob izvir so postavili večji kamen ali lapornato skril, da so se nanj naslonili, ko so vodo pili ali jo zajemali. Poskrbeli so tudi za primerno senco nad izvirom. Nenapisano pravilo je bilo, da v izviroh, iz katerih so zajemali vodo za pitje ljudi, ni smela piti živina. Obzidana vodna zajetja so bila za ljudi dragocena, saj so bila vir pitne vode in tudi zaloga za sušne mesece. Srednje močne izvire so skrbno uredili. V tla so skopali luknjo pravokotne oblike in jo obzidali s kamnjem. Vanjo so na sprednji strani postavili nekaj stopnic, na drugem koncu pa so zid zaključili v velb. Tako obzidano zajetje so pokrili z velikimi škrlami. Obzidnim izvirom so rekli studenec, buček ali vjelbak.

Velban studenc v vasi Javorje

Vodnjaki se v teh krajih imenujejo štirne. Njihova osnovna naloga je bila oskrba s pitno vodo. Voda je v vodnjake prehajala skozi dno in tudi skozi stene. V kraškem svetu pa je v vodnjakih samo kapnica. V nekaterih vaseh so zgradili skupne vaške (komunske) vodnjake. Postavljeni so sredi vasi in pokriti. V bližini teh vodnjakov so napajalna korita. Čista voda iz domače štirne je bila za kuhanje, pitje in umivanje.

Kali so s človekovo pomočjo ustvarjena vodna telesa, značilna za sušne pokrajine Krasa, Brkinov in Istre. Prisotni so tudi drugje po Sloveniji, kjer površinskih voda ni, ali so redke, le da jih tam običajno najdemo pod drugim imenom. So del kulturne krajine, zgradili pa so jih ljudje za napajanje živine, voda iz njih pa je služila tudi za marsikatera gospodinjstva opravila. Tako na flišnem kot apnenčastem svetu so kale gradili na podoben način. Poiskali so naravno kotanjo, v katero se je ob nalivih stekala voda, ali jo na primernem mestu na novo izkopal. Ko je živina hodila pit vodo v kale, je hkrati teptala glino, da je ta ostala vodotesna. Kali so povečini stali ob poteh, ki so vodile v vas in na polja. Vsaka vas je imela po več kalov. Za ta vodna telesa so pridno skrbeli, da so vedno držala vodo in da je glina ostala vodotesna. Ponekod so iz kalov nastrgano blato prodajali kot gnojilo.

Kal v vasi Mrše

V okolici Parka Škocjanske jame in občine Hrpelje-Kozina najdemo veliko število zapuščenih kalov, v katerih so nekoč sekali led. Za shrambo tega ledu, tj. za ledenice so ljudje v večini primerov izkoristili naravne kotanje ali vrtače, jih po potrebi poglobili in na suho obzidali s kamni. Ledenice so bile približno od 7 do 9 m globoke, v premer pa so merile od 8 do 9 m. Nad zemljo je bila pozidana približno 2 m. V njih se je led lahko ohranil čez poletje. Ledeničarstvo je bilo skoncentrirano predvsem v okolici Trsta, kamor se je stekala trgovina z ledom. S to nekmetijsko dejavnostjo so se kmetje ukvarjali do začetka 20. stoletja oziroma do pojava hladilnikov. Kmetom je pridobivanje ledu prinašalo dodaten vir zaslužka. Ledenice so bile večinoma last posamičnih gospodarjev, nekatere pa so bile komunske, tj. skupna last več domačinov.

Rudetova ledenica v Hrpeljah

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

2.3.2 Suhi kraški zidovi

Suhi zidovi s svojimi specifičnimi mikroklimatskimi razmerami zagotavljajo raznolike mikrohabitate, gnezdišča, prezimovališča, migratorne koridorje ter preletne orientacijske točke, ki so še posebej pomembni za vrste iz skupin: nevretenčarji, dvoživke, plazilci, ptice, mali sesalci in netopirji. Prisotne so naravovarstveno pomembne, pa tudi tujerodne vrste rastlin.

Suhi zidovi so življenjski prostor številnih rastlin, bolj pogost je navadni bršljan (*Hedera helix*). Skupaj z njimi ob suhih zidovih uspeva naravovarstveno pomembna rastlina bršljanov pojalnik (*Orobancha hederæ*). Ta ne vsebuje klorofila (ni zelene barve) in si hrane ne proizvaja sama, temveč živi na račun drugih rastlin. Bršljanov pojalnik zajeda na bršljanu. Sprva je bila ta vrsta znana le iz Parka Škocjanske jame. V Sloveniji raste več različnih vrst pojalnikov. Nekdaj so pojalnike dajali kravam, ki po telitvi niso kazale nagnjenja za parjenje (se niso pojale), od kjer izhaja tudi njihovo rodovno ime.

Bršljanov pojalnik (*Orobancha hederæ*)

V okviru Interreg Mediteran projekta INHERIT je bil narejen popis suhih zidov v sklenjenem območju od Kopra do Postojne in Tolmina za vzpostavitev katastra suhih zidov, ki je temeljil na podatkih lidarskega snemanja med letoma 2011 in 2015 ter terenskega preverjanja. Na površini območja 3.651 km² v 21 občinah so popisali skupno 11.725 km suhih zidov oz. povprečno 3,21 km zidov na 1 km² površine.

Popis suhih zidov na območju od Kopra do Postojne in Tolmina

Vir: Rubin geoinformatika d.o.o, 2021

2.4 Zaznavanje okoljskega in družbeno-gospodarskega pomena zelene infrastrukture

Ohranjena in funkcionalna zelena infrastruktura lahko pospešuje trajnostni razvoj in spodbuja odpornost lokalnih skupnosti. Tako ekosistemske kot krajinske storitve lahko namreč prispevajo k oblikovanju in razvoju ukrepov, načrtov in poklicnih profilov na vodilnih panogah, kot sta turizem in kmetijstvo. Nadalje, zelena infrastruktura lahko spodbuja lokalno prebivalstvo ter mu omogoči ponovno koriščenje njegovega prostora in krajev prek družbene, kulturne in okoljske vzgoje in izobraževanja, predvsem s poudarkom na ukrepih za mlajše prebivalce.

Aktivnosti vrednotenja in soudeležbe se morajo osredotočiti na naslednje cilje:

- krepiti okoljsko ozaveščenost in zavest;
- spodbujati agroekološki prehod v proizvodnih sistemih primarnega sektorja;
- razviti trajnostni turizem;
- izboljšati kakovost življenja lokalnega prebivalstva.

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

2.4.1 Zaznavanje na območju vzhodnih Benetk

Med potekom fokusne skupine, organizirane v sklopu minulega projekta ENGREEN (DS3.2 Aktivnost 7, maj 2021), je 15 deležnikov z območja vzhodnih Benetk skupaj opredelilo takratno stanje elementov zelene infrastrukture in proučilo morebitne bodoče priložnosti za varstvo, ohranjanje in družbeno-gospodarski razvoj celotnega prostora.

Za vsako kategorijo elementov zelene infrastrukture, prisotnih na obravnavanem območju, so bili opredeljeni: stopnja medsebojnega pomena, povezanega z vsakim elementom (1 = najbolj pomembna; 2 = zelo pomembna; 3 = manj pomembna) ter najpomembnejši okoljski in družbeno-gospodarski pomen, ki ga je potrebno ohraniti.

Okoljski in družbeno-gospodarski pomen elementov ZI

Element ZI	Zazan okoljski pomen	Zazan družbeno-gospodarski pomen
Obalni gozd	Prednost 1 - Opredelitev krajine Ohranjanje habitatov gozdne podrasti in ohranjanje stanja sipine. Varovanje biotske raznovrstnosti in varstvo prostora pred erozijo.	Prednost 1 - Ekoturizem, podaljšanje sezone z dejavnostmi, kot je na primer opazovanje živali. Spomin meliorirane krajine in človekovih dejavnosti.
Pomembni vodotok	Prednost 1 - Zeleni/modri ekološki koridor s prisotnostjo živali (predvsem ptic in rib). Prepoznavni značaj naravne krajine tega območja.	Prednost 1 - Možnost privabljanja turistov, ki jih zanima upravljanje krajine ali dejavnosti z manjšim vplivom na okolje (vodeni ogledi, sprehodi vzdolž obrežja, kanuji in kajak). Zgodovinski pomen kot povezovalna pot in spomin antropogenih sprememb (zgodovina melioracije).
Nižinski gozd	Prednost 2 - Spontana vegetacija ter prisotnost številnih živalskih in rastlinskih vrst.	Prednost 2 - Prodaja ekosistemskih storitev, s katero se lahko pridobijo potrebna ekonomska sredstva za upravljanje samega gozda (ogljični kuponi). Neleseni gozdni izdelki. Pripovedovanje zgodb o prostoru, nesnovna dediščina (raznolikost znanja, zgodb, legend, jezikovni zakladi, ipd.).

Element ZI	Zaznan okoljski pomen	Zaznan družbeno-gospodarski pomen
Območja naravnega in okoljskega pomena	Prednost 2 - Prisotnost habitatov z visoko vrednostjo, ki imajo omejeni obseg in jim grozi izumrtje (npr. poloji).	2 - Rekreativna raba (opazovanje ptic, lov, pohodništvo, kolesarski turizem, naravoslovno fotografiranje). Kmetijska raba (zbiralniki vode za namakanje, tradicionalni ribolov, akvakultura).
Zgodovinska kmetijska območja	Prednost 2 - Ohranjanje lokalnih navad in krajine, kjer je človek v sozvočju z naravo. Preprečevanje izgube biotske raznovrstnosti.	Prednost 2 - Zgodovinsko-kulturne značilnosti podjetij in razvoj kmetijstva na tem območju.
Prednostna obrečna območja	Prednost 2 - Edinstveni ekosistemi, ki so značilni za rečna okolja in okolja ob rečnih ustjih.	Prednost 2 - Turistični projekti, ki vabijo obiskovalce k odkritju narave; ta je v očeh oseb, ki svoje počitnice običajno preživljajo na plaži, pogosto nezanimiva. Neleseni gozdni pridelki (pinjoni).
Ustaljene gozdnate sive sipine	Prednost 3 - Bivalno okolje pomembnih in redkih vrst slanuš.	Prednost 3 - Naravni element zaznamuje plažo, ki pridobi tako različno turistično privlačnost.
Jadranske biogene formacije (Tegnùe)	Prednost 3 - Potopljeni otoki, prave zakladnice biotske raznovrstnosti (ribe in morsko rastlinje).	Prednost 3 - Gospodarski in rekreacijski ribolov. Rekreacijska dejavnost, povezana s potapljanjem.

Vir: Agenda 21 Consulting srl

2.4.2 Zaznavanje na drugih območjih projekta

Park Škocjanske jame, Univerza na Primorskem - Fakulteta za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije ter Comune di San Dorligo della Valle – Občina Dolina so v okviru prvotnega projekta ENGREEN izvedli naslednje štiri fokusne skupine, ki so obravnavale zeleno infrastrukturo čezmejnega območja:

- Fokusna skupina v Parku Škocjanske jame na temo gradbenih zahtev za obnovo kalov (11.9.2020, 13 udeležencev, predstavniki deležnikov, ki so bili neposredno vključeni v obnovo kalov);
- Fokusna skupina v Parku Škocjanske jame na temo obnove kraških suhih zidov (2.9.2021, 17 udeležencev, predstavnikov projektnih partnerjev, pridruženih partnerjev in strokovne javnosti);
- Fokusna skupina na Cerju v Občini Miren-Kostanjevica, organizirana s strani Univerze na Primorskem, Fakulteta za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije na

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

temo tujerodnih vrst v kalih (22.9.2021, 12 udeležencev, deležniki, ki imajo interes in vlogo pri ohranjanju sonaravnega stanja kalov);

- Fokusna skupina, organizirana s stani Občine Dolina na temo obnove in vzdrževanja kraških kalov (15.2.2022, 19 udeležencev, predstavniki zainteresirane javnosti).

V nadaljevanju povzemamo zaključke fokusnih skupin glede na identificirane elemente zelene infrastrukture, ki je prisotna na obmejnem območju Italija-Slovenija, in sicer v Naravnem rezervatu Doline Glinščice, biosfernem območju Parka Škocjanske jame ter Natura 2000 Kras območju, kot tudi na preostalem območju projektnega partnerja Občina Hrpelje-Kozina.

Okoljski in družbeno-gospodarski pomen elementov ZI

Element ZI	Zazan okoljski pomen	Zazan družbeno-gospodarski pomen
Stoječa vodna telesa	<ul style="list-style-type: none"> - Ohranjanje stoječih vodnih habitatov, kot so kali, velbani studenci, korita, štirne in druga stoječa vodna telesa - Spodbujanje biotske raznovrstnosti avtohtonih dvoživk - Omejevanje tujerodnih živalskih vrst v kalih - Natura 2000 območja 	<ul style="list-style-type: none"> - Sodelovanje deležnikov pri načrtovanju, financiranju, izvedbi obnov ter monitoringih - Vključevanje lokalnega prebivalstva v obnove in vzdrževanje kalov - Povezovanje kulturne dediščine kalov s turizmom - Povezovanje s šolami
Suhi zidovi in ledenice	<ul style="list-style-type: none"> - Ohranjanje habitatov za plazilce, žuželke, ptice, dvoživke, ježe, miši - Spodbujanje biotske raznovrstnosti avtohtonih živalskih in rastlinskih vrst - Natura 2000 območja 	<ul style="list-style-type: none"> - Ohranjanje dediščine tehnik suhozidne gradnje - Spodbujanje prostovoljstva za obnovo suhih zidov in ledenic - Vključevanje deležnikov in lokalnega prebivalstva - Povezovanje s šolami - Urejenost kulturne krajine
Suha travišča	<ul style="list-style-type: none"> - Ohranjanje habitatov za metulje (barjanski okarček), hrošče, ptice, podzemni svet - Preprečevanje zaraščanja Natura 2000 suhih travišč in razraščanja tujerodnih invazivnih vrst (pajesen, raznozobi grint) - Koridori za živalske vrste 	<ul style="list-style-type: none"> - Povezovanje deležnikov za protipožarno upravljanje območij - Usklajeno delovanje gozdarstva, kmetijstva, lova - Vključevanje v turizem (pohodništvo, kolesarjenje, konjenišтво) - Povezovanje s šolami

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

3 Pilotne aktivnosti za upravljanje in ohranjanje zelene infrastrukture - Projekt ENGREEN

V tem poglavju so strnjeno predstavljeni rezultati pilotnih aktivnosti, ki so bile izvedene v sklopu projekta ENGREEN.

3.1 Ohranjanje biotske raznovrstnosti, ureditev območja ob bazenu in izboljšana dostopnost (Občina Ceggia)

Območje pripada sistemu petih bazenov različnih velikosti, ki so bili uporabljeni za čiščenje industrijskih odpadkov tovarne sladkorja v kraju Ceggia. Po opustitvi proizvodnje se je naravno stanje območja stabiliziralo, v njem pa se sezonsko pojavljajo številne ptice. Nenehna prisotnost čiste vode je omogočala razvoj značilnih vodnih rastlin in živali, vezanih na mokrišča. To območje danes gostuje eno od najbolj zanimivih in raznolikih živalskih populacij na celotnem ozemlju vzhodnih Benetk.

V zvezi z ukrepi ohranjanja in varstva je bil posodobljen seznam rednih vrst, opaženih na tem območju, z namenom proučevanja habitatov in avtohtone biotske raznovrstnosti tega prostora. V sklopu raziskave, opravljene leta 2021, je bilo na območju nekdanjih bazenov za čiščenje vode prešteto 289 osebkov kravje čaplje, 234 pritlikavih kormoranov, 132 kavk, 29 kormoranov, 12 sivih čapelj, 28 malih belih čapelj, 7 osebkov velike bele čaplje in 3 sveti ibisi.

Na podlagi te analize so bili tako izvedeni ukrepi obnove elementov zelene infrastrukture. Med temi je bila dograjena povezava s kolesarsko in vodno potjo GiraLivenza z utrditvijo vozišča obrežne ceste, ki od mostu na državni cesti 14 pelje do sprednje strani bazenov, ter s postavitvijo mostička za pešce, ki povezuje kanal z bazeni - dostop do mostička je nadzorovan. Da bi zagotovili ohranjanje biotske raznovrstnosti ter uporabo tega območja, ki je bil do tedaj zaprt obiskovalcem, v turistične in učne namene, je bila urejena tudi turistična pot v naravi, opremljena s stolpi za opazovanje ptic.

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

Junija 2022 je bil uradno predan namenu stolp za opazovanje ptic, ki je postavljen ob vznožju brega, tik pod obstoječim opornim zidom. Objekt, ki ga drevje in rastlinje delno zakrivata, je izdelan iz nerjavnega jekla, kar spominja na bližnji industrijski obrat. Manjša ploščad nudi opazovalcem strateško razgledno točko, s katere se odpre pogled ne samo na bazene in staro tovarno, temveč tudi na okoliško podeželje.

3.2 Priprava načrta za upravljanje močvirja Natura 2000 kanal Taglio in sosednji kanali (Občina Cinto Caomaggiore)

Regijski park lokalnega pomena rek Reghena, Lemene in jezer Cinto vsebuje številne naravne posebnosti: od furlanske nižine do lagune v Caorlah, od dobro ohranjenih podeželskih površin do območij, pomembnih za skupnost. Cilj pilotnega projekta je bil oblikovati orodja za upravljanje in vrednotenje samega parka.

Izvedene aktivnosti so sicer vključevale:

- organizacijo dogodkov s participativnim vključevanjem deležnikov (na primer Living Lab, fokusne skupine, GOPP ipd.);
- vključevanje raziskovalnega sveta z delavnicami za univerzitetne študente, ki bi s svojim strokovnim znanjem dopolnili kakovostne podatke, pridobljene z analizo potreb;
- preoblikovanje podatkov v digitalno in nedigitalno dokumentacijo, ki bo dostopna in uporabna;
- vzpostavitev WebGis portala (in pripadajoče aplikacije), preko katerega bo mogoče zbrati vse podatke, pridobljene med izvajanjem procesa, in tiste, ki jih ustanova že ima na voljo. To bo služilo kot orodje za stalno spremljanje upravljanja in razvoja predelov parka ter izmenjavo podatkov z deležniki.

V svojem delu so študenti Univerze v Ljubljani, univerze Politecnico iz Milana in univerze na Koroškem, združili elemente arhitekturne ustvarjalnosti z okoljskimi potrebami ter potrebami v zvezi z rabo prostora. Prva naloga je predvidela oblikovanje izvirnih in s simboli prežetih vhodnih vrat parka. V svojih predlogih so si udeleženci zamislili spomenik lahkotnih oblik, ki je usklajen z elementi zelene infrastrukture. V drugi nalogi so skupine mladih morale načrtovati

manjši paviljon, ki bi lahko služil kot infotočka, skladišče, prostor za piknik in za druge uporabne namene. Tretja naloga je predvidela izvedbo manjšega premičnega kioska.

Študentje so analizirali katere osnovne stvari so nepogrešljivi elementi, ki jih je mogoče postaviti na to prevozno sredstvo. Predlagali so zanimive iztočnice za implementacijo aktivnosti in spoznavanje lepot naše

krajine, s katerimi bi tudi omogočali trajno upravljanje parka. Skratka, projekti nudijo številne možnosti za koriščenje parka in družbeno povezovanje.

Aktivnosti vrednotenja so se nato nadaljevale z organizacijo festivala izvirov (Festa delle Risorgive) septembra 2021, v okviru katerega je potekala konferenca na temo »Park, danes in jutri«, namenjena parku rek Lemene, Reghena in jezer Cinto. Dogodka so se udeležili študenti, ki so sodelovali pri mednarodni delavnici arhitekturnega in urbanističnega projektiranja. Program dneva se je zaključil z delavnico risanja za otroke z naslovom »Čudežni svet jezer«, ki je obravnavala živali, živečih na območju vzhodnih Benetk.

V sklopu projekta »Terre dell'acqua/Terre Risorgive« je Skupina za sodelovanje na področju varstva okolja (Gruppo di Cooperazione Ambientale - GCA), ki združuje subjekte s področja kmetijstva, prostovoljske organizacije in športna društva, sodelovala pri pripravi »načrta za upravljanje« z namenom opisa območja ter obstoječih ohranitvenih praks na podlagi protokola skupnih ukrepov ter kartiranja celotnega ozemlja glede na prisotne patogene dejavnike in onesnaževalce. GCA je poglobljeno proučil promocijsko dejavnost (s predstavitevijo pomembnih dejavnosti, ki se izvajajo v parku: kakovostna kmetijska pridelava, zelena zagonska podjetja, turistične in športne dejavnosti), oblikovanje podatkovne zbirke z uporabnimi vsebinami za razvoj komunikacijskih orodij (turistični zemljevidi, športne in vinsko-kulinarične poti) ter načrtovanje in oblikovanje blagovnih znamk (za družbena omrežja, stojnice, promocijsko gradivo).

Maja 2022 je bil končno podpisan sporazum za skupno upravljanje Regijskega parka lokalnega pomena rek Reghena, Lemene in jezer Cinto. Podpisniki so Občina Cinto Caomaggiore, Občina Portogruaro in Mesta občina Benetke. S sporazumom bo vzpostavljena poenostavljena administrativna ureditev parka v luči trajnostnega razvoja, ki bo varstvo in vrednotenje prostora združil z družbeno-gospodarski razvoj celotnega območja.

3.3 Povečanje raznovrstnosti in povezanosti populacij ptic stalnic in selivk ter povečanje in varovanje biotske raznovrstnosti rastlin (Občina Gruaro)

Predmet pilotnega projekta je bil območje Natura 2000 »Mlini Stalis« (IT3250044) v Občini Gruaro, ki predstavlja ekološki koridor ter območje naravnega, kulturnega in zgodovinskega pomena. Mlini Stalis so sistem mlinov, postavljenih vzdolž bregov in na otoku sredi reke Lemene v bližini nekdanjega broda.

V sklopu aktivnosti so bile na javnem območju odstranjene tujerodne rastlinske vrste in vnesene domorodne, kar je prispevalo k izboljšanju stanja biotske raznovrstnosti tega prostora s posledičnimi pozitivnimi vplivi na ptice, prisotne v naravni oazi. Z nasaditvijo avtohtonih vrst dreves pa se je rastlinska bogatost, neposredno pomembna za ptice, povečala. Sledila so nato dela za obnovo ekološkega koridorja z okrepitvijo kakovosti okolja z namenom preureditve območja ne samo z naravnega vidika temveč tudi z vidika varovanja in vrednotenja kulturno-zgodovinsko pomembne krajine.

Nadalje je bilo na stezi GiraLemene urejeno parkirišče P&R (po načelu parkiraj avto in se odpelji s kolesom), opremljeno s kotičkom za kolesa, ter obnovljeni leseni elementi ob pohodniški in kolesarski stezi z namenom varnejše rabe in boljše privlačnosti same poti.

3.4 Ukrepi za obnovu in trajnostni razvoj gozda Bosco di Lison - Tenuta Planitia (Občina Portogruaro)

Ta pilotna aktivnost je potekala na območju v lasti kmetije, ki je že vrsto let usmerjena v ekološko pridelavo. Predmet aktivnost je bil nižinski gozd Lison; to območje Natura 2000, ki se razprostira okrog same domačije, je nastalo v 13. stoletju. Ukrep je bil razdeljen na dva glavna sklopa, in sicer na varovanje in obnova biotske raznovrstnosti ter kulturno, učno in turistično krepitev gozdnatega območja.

Po izdelani oceni trenutnega stanja gozda (v letu 2022 so bile izvedene vodene raziskovalne-akcijske dejavnosti s pomočjo pametnega telefona in izobraževalne dejavnosti z namenom, da bi proučili grožnje za zeleno infrastrukturo in opredelili morebitne rešitve za ohranjanje in vrednotenje tega območja) je bil odstranjen mrtvi les ter so bili očiščeni predeli, zaraščeni z robinijo in bršljanom, s čimer bo omogočeno boljše ekološko ravnovesje, ponovna naselitev nekaterih redkih rastlinskih vrst, kot sta divja orhideja in močvirski meček, ter ponovni vnos nekaterih redkih vrst, primernih za to vrsto habitata.

Na obronku gozda je bila urejena okoljska učna informativna točka z opisom značilnosti tega zgodovinskega gozda (starost, obseg, vrste, ki tu uspevajo ipd.) in primerjavo s posebnostmi mlajšega gozdnega sestoja. Pot je namenjena šolam ter skupinam pod vodstvom pooblaščenega vodnika.

3.5 Prenova ledenice v Dragi v Občini Dolina

Prenova ledenice v vasi Draga v Občini Dolina je potekala v sklopu projekta ENGREEN z namenom ohranjanja kulturne in naravne dediščine območja. Ledenica, nekoč ključna infrastruktura za shranjevanje ledu, je bila v preteklosti ključnega pomena za prebivalce, danes pa predstavlja pomembno zgodovinsko in turistično znamenitost. Projekt prenove je vključil temeljito sanacijo objektov, vključno z obnovo sten, utrditvijo temeljev in zaščito pred vplivi narave. Poseben poudarek je bil namenjen uporabi tradicionalnih tehnik in materialov, ki zagotavljajo ohranitev avtentičnosti ledenice. Vzdrževanje ledenice poteka s sredstvi občine, v okviru upravljanja rezervata, kar zagotavlja njeno dolgoročno ohranitev in dostopnost za obiskovalce.

V sklopu ohranjanja dediščine in promocije območja se na lokaciji organizirajo različni dogodki, kot so vodeni ogledi, tematski pohodi in izobraževalne delavnice, ki obiskovalcem omogočajo boljše razumevanje zgodovinskega pomena ledenice. Ti dogodki pritegnejo tako lokalne prebivalce kot tudi turiste, ki želijo spoznati bogato zgodovino tega območja.

Da bi izboljšali informiranost obiskovalcev, se je načrtovala postavitev informativnih tabel s podrobnim opisom ledenice, njene zgodovine in pomena v preteklosti ter zemljevidom območja z označenimi potmi in pomembnimi točkami. Na ta način je obiskovalcem omogočena boljša orientacija in celovitejše razumevanje zgodovinskega in naravnega konteksta lokacije.

Prenova ledenice v Dragi je tako večplastni projekt, ki združuje ohranjanje dediščine, trajnostni turizem in ozaveščanje javnosti. Z izvedbo načrtovanih ukrepov se je izboljšala dostopnost in varnost lokacije, obenem pa je območje postalo še privlačnejše za obiskovalce, ki želijo raziskovati kulturno in naravno dediščino Občine Dolina.

Stanje pred obnovo

Obnovitvena dela

Prenovljena ledenica

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

3.6 Obnova suhih zidov v Parku Škocjanske jame

V okviru projekta ENGREEN je bila leta 2022 v skladu z osnovno in prvotno tehniko, ki se je uporabljala na Krasu, izvedena obnova:

- suhega zidu v dolžini 77,5 m na parcelah 731/1 in 750/8, obe k. o. 2460 Naklo,
- suhega zidu v dolžini 31,2 m na parceli 695, k. o. 2460 Naklo.

Kraški suhi zidovi so, kot je opisano v Priročniku kraške suhozidne gradnje (Belingar, E. ur., Park Škocjanske jame, 2014), namreč nastali izključno s prelaganjem pobranega, odbitega ali izkopanega, trganega kamenja na kup s površin, ki so jih hoteli izkoristiti kot njive ali travnike. Uporabljenega kamenja niso posebej obdelovali, prilagajali so se razpoložljivemu materialu in ga smiselno sestavili v uporabno konstrukcijo brez uporabe kakršnegakoli veziva. Suhemu zidu stabilnost zagotavlja skrben izbor kamenja in pravilna postavitev teh v konstrukcijo, strukturno celovitost pa pritiskanje kamnov eden na drugega in prepletanje teh v vzdolžni in prečni smeri.

Kraški suhi zidovi, ki so bili obnovljeni v projektu ENGREEN, so še vedno v dobrem stanju in trenutno ne potrebujejo dodatne obnove. Največjo grožnjo suhim zidovom predstavlja zaraščanje površin. Park Škocjanske jame zato vzdržuje površine v okolici zidov na način, da se korenine in debla grmovja in dreves ne zaraščajo med kamenje v zidu, kar bi povzročilo premikanje kamenja in rušenje zidov.

Na spodnjih fotografijah je razvidno stanje po obnovi kraških suhih zidov v okviru projekta ENGREEN leta 2022 ter stanje zidov v začetku leta 2025.

Obnovljen suhi zid- ENGREEN (januar 2022)

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

Obnovljen suhi zid – ENGREEN (februar 2025)

Obnovljen suhi zid – ENGREEN (marec 2022)

Obnovljen suhi zid – ENGREEN (februar 2025)

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

3.7 Obnova kalov v Parku Škocjanske jame

V sklopu projekta ENGREEN so bili obnovljeni trije kali, en znotraj zavarovanega območja Parka Škocjanske jame, v vasi Matavun, dva pa v neposredni bližini na vplivnem območju, v bližini vasi Brežec in Gradišče.

Vsi trije kali so bili s stališča varstva biotske raznovrstnosti potrebni obnove. V kalu v Matavunu so bile evidentirane EU pomembne in druge vrste (npr. veliki in navadni pupek, hribski urh, belouška). Kal v Matavunu je betonski. Pred obnovo je bila v betonu razpoka in kal ni zadržal vode v celoti. Obnovili so ga pozimi leta 2021. Kal v Gradišču je bil pred obnovo presušen, kal v Brežcu prav tako ni zadržal vode v poletnih mesecih in je zahteval obnovo obrežne vegetacije. Oba so ravno tako obnovili pozimi leta 2021. Z obnovo se je kale uredilo tako, da so skladni z naravovarstvenimi zahtevami in opravljajo funkcijo zadrževalnika ujete površinske vode kot habitat za EU pomembne in druge zavarovane vrste (npr. z uporabo geomembran in gline). Vsi 3 kali sedaj preverjeno držijo vodo čez celo leto. Rastline in živali so naselile kal in njegovo okolico, živali se uspešno razmnožujejo, kar smo potrdili z monitoringom dvoživk. V vseh treh kalih smo potrdili prisotnost različnih vrst dvoživk in tudi njihovih ličink. V kalih svoj dom najdejo navadni in veliki pupek, rjave žabe, hribski urh ter navadna krastača. Z monitoringom dvoživk je bilo dokazano tudi, da sta kala Gradišče in Brežec povezana (cca. 1 km narazen), med njima potekajo migracije velikih pupkov.

Obnovo kalov se je po koncu projekta ENGREEN vključilo v kar nekaj novih projektov. Tako se kale obnavlja ne le znotraj meja Parka Škocjanske jame, ampak tudi na njegovem biosfernem območju. S tem skrbimo za vzpostavljeno mrežo kalov, ki omogoča selitve dvoživk.

Matavun po obnovi poletu 2021 in pozimi 2024

Brežec po obnovi 2021 in maj 2024

Gradišče po obnovi 2021

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

3.8 Monitoring populacije raka primorski koščak v reki Reki s pritoki

Vplivno območje Parka Škocjanske jame zajema porečje reke Reke. Reka z nekaterimi pritoki je opredeljena kot Natura 2000 območje in je (bila) dom primorskega koščaka *Austropotamobius pallipes*. Ta je po rezultatih raziskav izpred nekaj let izginil iz tega območja. S kvantitativnimi metodami na terenu v kombinaciji z genetskimi in eDNA (okoljska DNK) analizami smo poskušali v sklopu projekta ENGREEN opredeliti prisotnost in stanje populacije primorskega koščaka oziroma koščenca. Po podatkih monitoringa iz leta 2015 je koščenic iz Natura 2000 območja Reka izginil. Slednje so nakazale tudi rezultati okoljske DNA analize iz junija 2020. Z analizo eDNA so zaznali prisotnost vrste le v porečju potoka Padež, vitalne populacije pa so našli v pritoku Reke pri Premu. Ti podatki o razširjenosti so bili podlaga za projekt PALLIPES, Interreg VI-A Italija-Slovenija 2021-2027, namenjen širši raziskavi prisotnosti primorskega koščaka v porečju reke Reke.

Ilustracija primorskega koščaka

Splošni cilj projekta PALLIPES, ki se je začel 22.4.2024, je izboljšanje varstva potočnega raka koščenca v čezmejnem območju Slovenija-Italija kot bioindikatorja zdravih ekosistemov in ohranjene biotske pestrosti. Aktivnosti projekta že potekajo, med drugim poteka vzorčenje vode iz reke Reke in njenih pritokov. eDNA analiza vode bo poskušala potrditi prisotnost koščenca v Reki ali njenih pritokih. Rezultati raziskave bodo baza za skupno strategijo za spremljanje populacij *A. pallipes* na čezmejnem območju Slovenija – Italija.

Vzorčenje vode za analizo okoljske DNK

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

3.9 Odstranjevanje tujerodnih vrst rib iz kalov

V sklopu projekta ENGREEN so partnerji Fakulteta za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije v nekaterih kalih poskušali izloviti zlate ribice z metodo neinvazivnega izlova z uporabo mreže potegalke in vrš. Kale za izlov so določili, kjer je bil interes lokalne skupnosti. Uporabili so 2 metodi:

1. Masovni izlov z uporabo invazivnejše metode z izčrpavanjem vode in hkratni uporabi mreže (v velikosti 8 x 5 m), ki je bila pri tem napeljana po dnu vodnega telesa. Ta metoda je bila uporabljena zgolj za izlov v hladnejših mesecih (oktober do februar), izven razmnoževalne sezone dvoživk, nevretenčarjev in ostalih v kalu prisotnih organizmov. Masovni izlov so izvedli v 4 kalih, in sicer v vaseh Zazid, Kastelec in dveh kalih v Rakitovcu.
2. Manjši selektivni neinvazivni izlovi z uporabo mreže potegalke in vrš. Z mrežami potegalkami se ribe ulovijo med samim potegom po vodnem telesu. Pri tem so takoj izpuščene preostale, neciljne vrste. Vrše so nameščene tako, da so delno potopljene, kar omogoča vstop ribam in tudi drugim neciljnim vodnim organizmom; del vrše pa je vedno nepotopljen, kar omogoča naključno ujetim dvoživkam, da lahko še vedno izplavajo in zajamejo zrak. Vrše so bile pobrane v roku enega dneva. Netarčne vrste so bile nepoškodovane vrnjene nazaj v vodno telo. Manjši selektivni izlov so izvedli v 4 kalih, in sicer v vaseh Ostrožno Brdo, Krkavče, Sirče in Markovec.

Potek izlova z uporabo mreže potegalke

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

Kot bolj učinkovita metoda se je izkazal masovni izlov z uporabo metode z izčrpavanjem vode in hkratni uporabi mreže. Metoda je bila uporabljena v zimskih mesecih (izven sezone razmnoževanja dvoživk). Z izlovi so uspeli izboljšati stanje v izbranih kalih in hkrati ozaveščati lokalno prebivalstvo ter tudi širšo javnost o sami problematiki.

Popolna odstranitev je v večini primerov možna le z (začasno) popolno izsušitvijo vodnega habitata, kar je zelo zahteven poseg. Kale, ki so na flišnatih tleh in se napajajo z izvirske vodo, je skoraj nemogoče izsušiti. Kal v Zazidu pa nima izvira. Iz njega so izčrpali vodo (februar 2022) in ga pustili kar nekaj časa suhega. Po vzorčenju v letu 2024 je bilo potrjeno, da v kalu ni več zlatih ribic, kar kaže na uspešen izlov.

3.10 Obnova koridorja na pogorišču kraških travišč in gozdnih otokov na Cerju

Barjanski okarček *Coenonympha oedippus* je dnevni metulj iz družine pisančkov. Spada med najbolj redke in ogrožene vrste metuljev v Evropi. Največjo grožnjo mu predstavljata izguba in sprememba habitata. Vrsta večinoma naseljuje vlažne habitate, ponekod pa je prisotna tudi na zelo suhih habitatih, kot so na primer suhi travniki s submediteranskim podnebjem v Sloveniji. Populacijam na Primorskem predstavljata največjo grožnjo opuščanje travnikov ter neredna krošnja, ki povzroča zaraščanje travnikov ter košnja v razmnoževalnem obdobju, torej v času aktivnosti odraslih živali. Podobne grožnje so tudi na območju Cerja (severni del Krasa), kjer najdemo največjo zgoščitev okarčka v Sloveniji. To območje je požarno zelo ogroženo in vpliv naravne nesreče je lahko za majhno, izolirano populacijo celo usoden.

V avgustu 2019 je to območje prizadel petdnevni požar, ki je zajel več kot 85 ha površin. Požar je bil povod za spremljanje populacije na tem območju z namenom, da se ugotovi obseg škode in neposreden vpliv požara na zmanjšanje populacije. V letu 2020 in 2021 so tekom projekta ENGREEN izvedli monitoring tega metulja. Na območju monitoringa okarčka ogroža tudi širjenje tujerodnih invazivnih vrst, kot je veliki pajesen (*Ailanthus altissima*), kar zmanjšuje možnost pretoka med razdrobljenimi populacijami.

Ilustracija barjanskega okarčka

Tekom monitoringa so ugotovili, da največji problem barjanskemu okarčku na Cerju predstavlja veliki pajesen, ki hitro prerašča travniške površine in s tem spreminja strukturo habitata. Pajesen je bil tako prioriteta vrsta za odstranjevanje. Izvajalec je z odstranjevanjem pajesena pričel poleti 2021, gre pa sicer za dolgotrajen in naporen proces, saj ima vrsta veliko sposobnost obnavljanja iz korenin in zato je potrebno prilagojeno mehansko odstranjevanje. V letu 2021 je bilo skupno izruvanih več kot 6600 dreves. Zavedanje o problematiki invazivnih tujerodnih vrst se je razširilo na nove deležnike.

Prvo leto po požaru (2020) so zaznali znaten upad populacije barjanskega okarčka, drugo leto po požaru (2021) pa je število zabeleženih osebkov nekoliko narastlo. Naslednje leto (2022) je to območje spet prizadel hud požar (najobsežnejši v zgodovini samostojne Slovenije, trajal več kot 10 dni, požganih približno 2000 ha), ki je vplival na populacijo okarčka.

Prisotnost vrste so proučevali raziskovalci Fakultete za matematiko, naravoslovje in informacijske tehnologije, Oddelka za biodiverzitetu. Rezultati monitoringa po požaru kažejo na takojšnjo zmanjšanje številčnosti in razširjenosti populacije barjanskega okarčka na tem območju. Ogenj je namreč zajel skoraj celotno bivališče te populacije. Na požarišču leta 2023 niso zasledili okarčka, leta 2024 pa so videli 3 osebkke. Požar je vplival tudi na populacije v zaledju (ne neposredno na požarišču), številčnost metuljev se je znižala. Je bil pa okarček razširjen tudi izven območja požara, kar je povečalo verjetnost za obnovo populacije.

Podane so bile tudi smernice za upravljanjem z območjem. Pomembno je, da se ohrani mozaično krajino s travniki in gozdovi, priporočena je paša, potrebno je preprečevati zaraščanje in odstranjevati tujerodne vrste, kot sta veliki pajesen in raznozobi grint (*Senecio inaequidens*).

4 Pilotne akcije za ohranjanje zelene infrastrukture in biotske raznovrstnosti – projekt ENGREEN 2

Tako v projektu ENGREEN, kot tudi v ENGREEN 2 smo partnerji projektov pilotne akcije zasnovali predvsem z namenom varovanja obstoječih in vzpostavljanja novih življenjskih prostorov (habitatov) za ohranjanje in krepitev biotske raznovrstnosti rastlinskih in živalskih vrst na programskem območju Interreg Italija-Slovenija in širše.

V poročilu OZN iz leta 2019 so znanstveniki opozorili, da od skupno približno osmih milijonov vrst živih bitij kar milijonu vrst grozi izumrtje, številnim že v naslednjih nekaj desetletjih. Nekaj raziskovalcev je celo mnenja, da smo že sredi šestega množičnega izumiranja v zgodovini Zemlje. V preteklih velikih izumrtjih je izginilo od 60 do 95 % vseh živih bitij, ekosistemi pa potrebujejo več milijonov let, da si zopet opomorejo. Glavni razlogi za izgubljanje biotske raznovrstnosti so:

- Spreminjanje rabe zemljišč (krčenje gozdov, intenzivna monokultura, urbanizacija);
- Neposredno izkoriščanje okolja (lov, ribolov);
- Podnebne spremembe;
- Onesnaževanje;
- Invazivne tujerodne vrste

(Vir: Spletna stran Evropski parlament/Teme)

Na osnovi izvedenih pilotnih akcij projekta ENGREEN je v ENGREEN 2 prišlo do čezmejne izmenjave znanj in dobrih praks med partnerji. Izvedenih je bilo 6 pilotnih akcij, ki so podrobneje opisane v nadaljevanju tega poglavja.

4.1 Obnova kala Mrzlek na območju Natura 2000 Kras

Kal Mrzlek leži na vplivnem območju Parka Škocjanske jame, severovzhodno od vasi Goriče pri Famljah. Zaradi nevzdrževanja se je kal zaraščal, začel je puščati in v sušnih mesecih ni več držal vode, tudi v najpomembnejšem obdobju razmnoževanja dvoživk. Cilj obnove kala je bil vzpostavitev avtentičnega izgleda in funkcije kot zadrževalnika zbrane površinske vode. Njegova obnova je bila potrebna zaradi ohranjanja in krepitev kulturne krajine ter biotske raznovrstnosti, predvsem Natura 2000 in drugih zaščitnih vrst (npr. dvoživk veliki pupek in hribski urh).

V okviru projekta smo kal obnovili pozimi 2024 in s tem omogočili prisotnost vodnih in na vodo vezanih rastlin ter živali na tem drugače suhem kraškem območju, hkrati pa tako ohranjamo mrežo vodnih habitatov. V kalu smo že opazili mreste rosnic, z monitoringom leta 2024 in 2025 pa smo potrdili prisotnost navadnega in velikega pupka.

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

Postopoma se bodo v kal naselile še druge živalske in rastlinske vrste, ki bodo večale biotsko pestrost krajine - ničesar ne naseljujemo sami!

Voda v kalu pa bo služila tudi napajanju opraševalcev, ptic in divjadi. V kalu in bližnji okolici lahko v blatu opazujemo stopinje različnih živali, kot so srnjad, divji prašiči, ptice in celo medveda.

Kal Mrzlek jeseni 2023 in po obnovi pomladi 2024

4.2 Obnova kala Lipce v občini Hrpelje-Kozina

Kal Lipce leži v vasi Rožice, ob travnati poljski poti. Na severovzhodu ga obdajajo gozdne površine, na jugozahodu pa večje, sklenjene kmetijske površine, ki so po dejanski rabi trajni travnik. Po južnem robu kala je potekal suhi zid v zelo slabem stanju, preraščen z robidami in drugim rastlinstvom nastalim s sekundarno sukcesijo. Kal je imel vodoprepustno podlago in v njem ni bilo vode v nobenem delu leta.

Cilj obnove kala je bil, da se vzpostavi avtentičen izgled in funkcija kala kot zadrževalnika zbrane površinske vode. Kal ne bo imel prvotne rabe napajanja živine.

Z obnovo smo vzpostavili funkcijo zadrževalnika vode, kal bo imel tudi naravovarstveno vlogo kot življenjski prostor vodnih in na vodo vezanih vrst. Ob kalu so zasajene tudi tri lipe, postavljena je klop in informativna tabla.

Na novo vzpostavljen kal je del mreže vodnih teles v čezmejni krajini, pomemben za migracije, razmnoževanje, napajanje in prehranjevanje biotsko pomembnih vrst. Pomembno je, da kal prepustimo naravnim procesom in ničesar ne vnašamo in naseljujemo sami. Obnovljen je bil tudi suhi zid zraven kala, ki nudi dom in zatočišče številnim plazilcem, opraševalcem in drugim živalim.

Oba obnovljena elementa zelene infrastrukture večata biotsko pestrost in mozaičnost krajine ter služita ohranjanju kulturne dediščine.

Kal Lipce pred obnovo

Kal Lipce po obnovi

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

4.3 Obnova kamnitega zidu v Beki v občini Hrpelje-Kozina

V sklopu urejanja območja je bila izvedena tudi sanacija kamnitega zidu, ki predstavlja pomemben element kulturne krajine. Z obnovo zidu se ne ohranja le zgodovinski vidik krajine, temveč se hkrati prispeva k ohranjanju življenjskega prostora za številne vrste plazilcev, žuželk in drugih manjših živali, ki so vezane na tovrstne strukture. Obnova je bila izvedena s spoštovanjem tradicionalnih tehnik gradnje, kar dodatno poudarja pomen varovanja nesnovne dediščine območja.

Stanje kamnitega zidu pred obnovo

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

Stanje kamnitega zidu po obnovi

4.4 Obnova kala Na Zavrteh v območju Natura 2000 Kras

Kal Na Zavrteh leži pri vasi Nasirec in spada v območje Nature 2000 Kras. Zaradi naravovarstvenih omejitev je zato obnova kala potekala šele v zimskem času. Potekala je tako, da se je iz kala izčrpala voda, odstranila so se nekatera drevesa, grmovnice, panji in korenine ter izkopal se je mulj. Južni del kala je urejen v obstoječem obsegu cca. 700 m², severni del kala

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

pa v površini cca. 320 m². Za zatesnitev dna je bila uporabljena obstoječa in nova glina. V koridorju med severnim in južnim delom kala bodo zasajena sadna drevesa, umeščena klop ter označevalna tabla. Z obnovo se spodbuja naravovarstvena funkcija kala kot življenjskega prostora vodnih vrst, krepi se funkcija ohranjanja kulturne krajine in varstva biotske raznovrstnosti območja.

Kal Na Zavrteh pred obnovo

Kal Na Zavrteh po obnovi

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

4.5 Pripravljane aktivnosti za obnovo ledenice v občini Hrpelje-Kozina

Pridobivanje in skladiščenje ledu se je razbohotilo v 19. in v začetku 20. stoletja.

Slabe razmere za kmetijstvo so prisiljevale kmeta v neagrarne vire zaslužka, za pridobivanje ledu pa so bili na Krasu idealni naravni pogoji. Izkoristil je potrebo mest po hlajenju, ohranjanju živil in pijač. Čez zimo in pozno jeseni so led shranjevali v ledenicah, v toplejših mesecih pa so ga z vozovi tovorili večinoma v Trst, kjer so ga tudi prodajali in preprodajali.

Nastala je trgovina z ledom, ki so ga shranjevali v posebnih objektih – ledenicah.

Ledenice so bile 2/3 vkopane v zemljo. Starejša kritina je bila slamnata, mlajša, ki ni bila tako izolirana, korčna. Večina ledenic je bilo cilindrične oblike, redke so bile kvadratne, tunelskega tipa ali kar naravne jame. Zgrajene so bile iz suhega zidu, navadno v vrtači ali v izkopani jami. Da ne bi prepuščale toplote so imele le eno odprtino, majhna vrata.

Led so pridobivali pozimi v kalih poleg ledenic. Velike kose ledu, ki so jih v kalu nasekli s sekirami, so odvedli do ledenice. Plošče so razsekali na manjše kose in jih zlagali v ledenice. Med posameznimi bloki ali na vrhu so za izolacijo dali bukovo listje ali slamo.

Ena izmed takšnih mnogih opuščanih ledenic stoji tudi vasi Nasirec na parc. št. 2088, k.o. Draga, tik ob kalu Na Zavrteh.

Ledenica je bila močno preraščena z grmičevjem in drevesi. Vrh suhega zidu iz katerega je zgrajena je bil preraščen do te mere, da je bilo težko ugotoviti dejansko debelino obstoječega suhega zidu. Na določenih mestih je suhi zid tudi poškodovan, predvsem na območju kjer se je zaradi dolgoletnega slabega vzdrževanja pričela pojavljati bioerozija, kar pomeni, da se je med posameznimi kamni v zidu uspelo zakoreniniti rastlinje zaradi česar je prihajalo do izpadanja posameznih kamnov iz zidu in lokalnih porušitev obstoječega suhozida. Znotraj območja ledenice se je nahajal velik kup iz rastlinskih ostankov in zemlje, kar nakazuje, da se je ledenica nazadnje uporabljala kot deponija za odlaganje zelenega odpada. Opaziti je bilo tudi velike količine nezakonito odloženih kosovnih odpadkov in smeti.

V sklopu projekta je Občina Hrpelje – Kozina najprej odkupila zemljišče na katerem ledenica stoji, pripravila dokumentacijo za njeno celovito obnovo in predvidela ureditev njene neposredne okolice, odstranitev nelegalno odloženih odpadkov znotraj ledenice in pripravo dokumentacije za izvedbo sanacije obstoječih zidov in tal.

Stanje ledenice pred obnovo

Stanje ledenice po obnovi

4.6 Razvoj Krajinskega Parka Beka za ohranjanje biotske raznovrstnosti

Krajinski park Beka obsega sotesko Glinščice z dolino Griže, ponornimi jamami pri Ocizli ter arheološkimi najdišči Lorencon, Tabor nad Botačem in Sela na Malem Krasu. Območje v velikosti 264,77 ha je z odlokom občine Sežana od leta 1992 zavarovano kot Krajinski park Beka – Soteska Glinščice z dolino Griže, ponornimi jamami in arheološkimi lokalitetami Lorencon in grad nad Botačem.

Gre za območje kulturne krajine, ki združujejo izjemne naravovarstvene kvalitete območja in izjemne objekte kulturne dediščine. Onkraj meje z Italijo se nadaljuje v Naravni rezervat doline Glinščice. Z območjem upravlja Občina Hrpelje - Kozina.

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

V neposredni bližini vasi Klanec pri Kozini sta dva izvira potoka Glinščica (412 m). Potočka iz obeh izvirov se v vasi pod cerkvenim gričem združita v vodotok Glinščica, ki nato teče v mirnem toku po spodnjem delu vasi, mimo dveh večjih vodnih zbiralnikov (kalov) in se pod klanskim mostom v strmem padcu (slap pod mostom) spusti v sotesko Botač (ostanki vodnih mlinov). Tik pred državno mejo se v Glinščico izlije Krvavi potok (po njem je dobil ime tudi zaselek). V zaselku Botač (183 m) prečka mejo, z leve se ji pridruži še potok Griža. Glinščica nato nadaljuje pot po čudoviti kanjonski dolini (Naravni deželni rezervat doline Glinščice) in se pri vasi Žavlje izlije v Tržaški zaliv.

Območje porečja Glinščice je nastalo na krpi fliša med vznožjem Slavnika in robom Matarskega podolja ter Petrinjskim oz. Podgorskim krasom. Glinščica izvira nad vasjo Klanec pri Kozini in se preko slovenskega dela doline nadaljuje v Italijo (Riserva naturale regionale della Val Rosandra).

Krajinski park Beka zaznamujejo bogata flora in favna, številni kraški pojavi, arheološka dediščina, geološke posebnosti in bogata zgodovina povezave med dolino in človekom.

Zaradi ostre geološke spremembe s flišne podlage na izrazito kraška tla in izrazitim prehodom med celinskopredalpskim in sredozemskim podnebjem je dolina Glinščice življenjski prostor raznolikemu živalstvu in rastlinstvu z mnogimi ogroženimi vrstami.

Potoki, ki zbirajo vode s flišnega hrbta med Beko in Ocizlo, ob stiku apnenca in fliša v dolini Korošica izginjajo pod zemljo. Nastal je sistem jam, po bližnjih vaseh poimenovan Beško – Ocizeljski jamski sistem. Severozahodno od Korošce se na drugi strani prevala začne globoko vrezana dolina Griže, levega pritoka Glinščice. Dolini Glinščice in Griže, ki sta nastali na krpi fliša sta drugačni od okoliškega kraškega sveta.

Ker je vrezovanje strug obeh vodotokov v mehko flišno podlago hitro napredovalo, sta nastali globoki in ozki dolini, ponekod pravi soteski (Po Cernatič Gregorič Anica, Krajinski park Glinščica, članek PN).

Poleg naravne dediščine je krajinski park bogat tudi s kulturno dediščino. Znotraj zavarovanega območja sta dva kulturna spomenika – Grad nad Botačem in arheološko najdišče Lorencon ter arheološko najdišče Punjert.

Krajinski park Beka se nahaja v Natura 2000 območju Kras, ki je del naravovarstvenega omrežja zavarovanih območij Evropske unije, ki predstavlja temelj varovanja narave v Evropi. Z Natura 2000 ohranjamo živalske in rastlinske vrste ter življenjska okolja, ki so pomembna na slovenski, evropski in svetovni ravni. Območje je tudi del Ekološko pomembnega območja (EPO) Kras. EPO so območja habitatnih tipov ali večjih ekosistemskih enot, ki pomembno prispevajo k ohranjanju biotske raznovrstnosti. Nahaja se tudi znotraj UNESCO Biosfernega območja Kras, ki zajema vplivno območje Regijskega parka Škocjanske jame in leži v občinah Divača, Hrpelje - Kozina, Ilirska Bistrica in Pivka. Osnovni namen ustanovitve je bila vzpostavitev trajnostne rabe tega prostora z vključevanjem lokalnega prebivalstva.

Območje Krajinskega parka Beka in Naravnega rezervata Dolina Glinščice

V okviru prizadevanj za varstvo naravne in kulturne dediščine ter spodbujanje trajnostnega turizma je bil v zadnjem obdobju izveden pomemben niz aktivnosti za razvoj Krajinskega parka Beka. Cilj vseh aktivnosti je ohranjanje biotske raznovrstnosti na tem območju ter hkrati izboljšanje pogojev za obiskovalce in prebivalce območja. Krajinski park Beka se nahaja na stičišču kraškega in sredozemskega sveta in zaradi svoje edinstvene lege ter pestrega naravnega okolja predstavlja dragoceno območje za ohranjanje številnih živalskih in rastlinskih vrst.

Prvi pomemben korak v razvoju Krajinskega parka Beka je bila postavitev informacijske table v vasi Beka, ki predstavlja izhodiščno točko za obisk parka. Ta tabla je namenjena tako domačinom kot tudi obiskovalcem, saj na pregleden način prikazuje razpoložljive pohodniške poti, pomembnejše naravne in kulturne znamenitosti ter tradicionalne dogodke, ki se odvijajo v okoliških vaseh. S tem prispeva k boljši informiranosti javnosti ter spodbuja raziskovanje območja na način, ki je skladen z naravovarstvenimi cilji.

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

Informacijska tabla v vasi Beka

Ob tem je bila izvedena tudi ena izmed ključnih naravovarstvenih aktivnosti, in sicer čiščenje divjega odlagališča odpadkov pod vasjo Beka. To odlagališče je predstavljalo obremenitev za naravno okolje ter hkrati negativno vplivalo na podobo kraja in izkušnjo obiskovalcev. Z odstranitvijo odpadkov je bil povrnjen del naravne krajine, obenem pa je bila izvedena tudi ozaveščevalna aktivnost med prebivalci o pomenu pravilnega ravnanja z odpadki in spoštovanja naravnega okolja.

Divje odlagališče odpadkov pod vasjo Beka

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

V sklopu izvedenih aktivnosti je bilo opravljeno tudi mulčenje ob dveh pomembnih pešpoteh – Poti Prijateljstva in Graničarski poti, ki prečkata območje parka. Ta ukrep je bistveno prispeval k izboljšanju dostopnosti poti za obiskovalce ter hkrati omogoča lažje in učinkovitejše vzdrževanje v prihodnje, saj preprečuje prekomerno širjenje rastlinja ob poteh. Urejene poti tako ne le izboljšujejo doživetje narave za obiskovalce, temveč tudi pripomorejo k boljšemu usmerjanju obiska po predvidenih trasah. Na ta način se zmanjšuje obremenitev občutljivejših delov naravnega okolja ter ohranja ravnovesje med doživljanjem prostora in varovanjem njegove biotske raznovrstnosti.

Območje poti pred in po mulčenjem

4.7 Informativne table v Naravnem rezervatu Doline Glinščice

Prenova ledenice v dolini Glinščice v Občini Dolina, ki je bila izvedena v okviru projekta ENGREEN, je bila v ENGREEN 2 nadgrajena s pilotno akcijo postavitve 20 informativnih tabel. Z namenom interpretacije kulturne in naravne dediščine ter zelene infrastrukture območja se je s tem izboljšala informiranosti obiskovalcev, saj so table nameščene na celotnem območju rezervata.

Table med drugim vsebujejo podroben opis ledenice, mlinov, njihovo zgodovino in pomen v preteklosti ter zemljevid območja z označenimi potmi in pomembnimi točkami. Tako bodo obiskovalci lažje razumeli zgodovinski in naravni kontekst lokacije.

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

Poleg tega so bile na območju Naravnega rezervata Doline Glinščice postavljene obnovljene informativne table, ki bodo zagotavljale pravilno usmerjanje poti po zavarovanem območju in ozaveščale obiskovalce o pomenu varstva narave, biotske raznovrstnosti in zelene infrastrukture, kot so mlini.

Pripravljena je bila celostna grafična podoba oznak ter načrti za izdelavo tabel. Table vključujejo podrobno razlago o naravni in kulturni dediščini območja ter zagotavljajo, da obiskovalci sledijo označenim potem in spoštujejo občutljiv ekosistem.

Prenova ledenice v Dragi ter postavitve novih informacijskih tabel po dolini Glinščice predstavljata celostni pristop k ohranjanju in promociji zgodovinskega in naravnega pomena območja. Ti ukrepi bodo izboljšali dostopnost, povečali ozaveščenost obiskovalcev in prispevali k trajnostnemu razvoju turizma v Občini Dolina.

Nameščeni paneli in znaki

5 Pogledi izven okvirjev: primeri dobrih praks v Evropi

Na podlagi raziskave na evropski ravni je bilo izbranih 18 primerov dobrih praks upravljanja zelene infrastrukture. Te izkušnje iz tujine lahko predstavljajo uporabno iztočnico za razvoj in izvajanje projektov oz. pobud na projektnih območjih tako v Italiji kot v Sloveniji.

V nadaljevanju je prikazan povzetek primerov dobrih praks. Podroben opis vsakega primera pa najdete v dokumentu Priloga 1 »Popis dobrih praks«.

Povzetek popisa dobrih praks

DP	Naslov	Cilj	Geografsko območje
DP01	Projekt Väinameri	Obnova in ohranjanje polnaravne obale in ekosistemov.	Estonija
DP02	Obnova gozdov v narodnih parkih Šumava in Krkonoši	Omilitev podnebnih sprememb, pogodovanje za preprečevanje erozije tal, izboljšanje kakovosti vode.	Češka
DP03	Alpsko-karpatški koridor	Ohranjanje stanja biotske raznovrstnosti: selitev vrst znotraj razdrobljenega naravnega območja.	Austrija, Slovaška
DP04	Dogovor o biotski raznovrstnosti na Pontinski ravnini	Zaustavitev izgube biotske raznovrstnosti in vrednotenje ekološke dediščine Pontinske ravnine.	Italija
DP05	Zeleni obroč mesta Mirandola	Zmanjšanje porabe energije in omilitev podnebnih sprememb.	Italija
DP06	Spodbujanje kmetovanja visoke naravne vrednosti (HNV)	Preprečevanje opuščanja rabe kmetijskih zemljišč z visoko naravno vrednostjo (HNV).	Romunija
DP07	Krajinski park Sečoveljske soline in območje N2K	Vzpostavitev večfunkcionalne ZI, ki učinkovito združuje dejavnost proizvodnje soli z dejavnostmi za prosti čas ter omogoča ohranjanje ugodnega stanja edinstvenih habitatov slanooljubnih rastlinskih vrst in »ciljnih vrst«.	Slovenija
DP08	Mreža naravnih rezervatov v Avtonomni pokrajini Trento	Opredelitev inovativnega pristopa za upravljanje varovanih območij in območij ekološkega povezovanja s prenosom dejavnosti upravljanja, ohranjanja in vrednotenja na obstoječe lokalne skupnosti.	Italija
DP09	Okoljsko usmerjen skupni prostorski načrt Rjavi srakoper	Obnova ugodnega habitata vrste z vzdrževanjem živih meja.	Italija
DP10	ManiFlù	Spodbujanje udeležbe celostne skupnosti pri upravljanju območja Rečnega parka Sarca.	Italija

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

DP	Naslov	Cilj	Geografsko območje
DP11	BaltCoast	Spodbujanje ohranjanja sistemov obalnih lagun Baltskega morja in posebnih vrst na območjih, kjer so se nekoč prisotni živalski habitati v zadnjih desetletjih zmanjšali za skoraj 90 %.	Nemčija, Danska Švedska, Estonija, Lituanija
DP12	Zaščita malih vodotokov	Na podlagi pravnega priznanja spodbujati sodelovanje med ozaveščenimi in angažiranimi prebivalci ter pristojnimi oblastmi na področju zaščite in upravljanja vodnih teles pri ohranjanju vodnih ekosistemov in sistemov na obrežnih pasovih malih vodotokov, tudi v urbanem okolju.	Nemčija
DP13	Ogljični kuponi	Shema plačil za ekosistemske storitve, kot na primer skladiščenje ogljika, ki nastanejo s trajnostnim gospodarjenjem z gozdovi.	Italija
DP14	Trgatev v turistične namene	Sodelovanje obiskovalcev pri trgatvi.	Italija
DP15	Projekt PONDERFUL	Vzpostavljanje mreže manjših stoječih vodnih teles za povečanje populacij in raznovrstnosti živalskih in rastlinskih vrst.	Evropa
DP16	Freshwater Habitats Trust	Ustvariti, obnoviti in zaščititi visoko kakovostne habitate za sladkovodne prostoživeče živali.	Združeno kraljestvo
DP17	Prostoživeče živali v suhih zidovih	Obnova suhih zidov.	Združeno kraljestvo
DP18	Mlini na Rižani	Ohranjanje in obnova zelene infrastrukture kulturnega pomena	Slovenija

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

6 Strateški cilji in smernice za upravljanje, ohranjanje in varstvo zelene infrastrukture

Projekt ENGREEN 2 predlaga nekaj strateških smernic na lokalni ravni, izvedene so bile tudi pilotne akcije ohranjanja, varstva in upravljanja na različnih delih projektnega območja. Ob tem so bile opredeljene in se že izvajajo nekatere konkretne aktivnosti za varstvo najbolj ranljivih in dragocenih elementov zelene infrastrukture.

Poleg strategij in akcijskih načrtov so bile pripravljene tudi smernice.

6.1 Strateški cilji

V tem poglavju želimo podati nekaj priporočil za politične odločevalce na različnih upravnih ravneh. Strategije in akcijski ukrepi naj bodo vključeni v celostno teritorialno vizijo, pri kateri bodo udeleženi politični odločevalci na občinski, regionalni in nacionalni ravni, vključno s sekretariatom programa čezmejnega sodelovanja IT-SI na čezmejni ravni. Te smernice so bile pripravljene na podlagi aktivnosti in analiz, ki so bile opravljene v sklopu projektov ENGREEN in ENGREEN 2, ter so bile opisane v prejšnjih poglavjih.

V spodnji razpredelnici so smernice prikazane po točkah, kar omogoča večjo preglednost za politične odločevalce, in razdeljene v tri glavne sklope, in sicer »upravljanje«, »ohranjanje« in »vrednotenje«. Te naj bi služile kot iztočnica za načrtovanje prihodnjih projektov, aktivnosti, ukrepov in teritorialne politike. Kot je prikazano v preglednici so vsebine podane tudi glede na raven izvajanja ukrepov (lokalna = občinska raven; državna = državna ali regionalna raven; čezmejna= območje programa IT-SI).

6.1.1 Tema 1: Upravljanje zelene infrastrukture

No	Cilj	Opis	Uporabnost
1.1	Upravljanje razmerja med zeleno in sivo infrastrukturo	Renaturacija elementov zelene infrastrukture, ki se na gosto naseljenih in urbaniziranih območjih krčijo, z namenom zagotavljanja obsežnih zelenih pljuč za dobrobit in zdravje prebivalstva ter zajemanje CO ₂ .	Lokalna Državna Čezmejna
1.2	Upravljanje tokov na bolj občutljivih območjih	Uvedbo specifičnih ukrepov ohranjanja in ozaveščanja prebivalstva ter gospodarskih subjektov, ki bodo lahko omogočali omilitev vplivov naraščajočega človekovega pritiska na pomembna naravna območja, s posebnim poudarkom na masovnem turizmu na obalnem pasu in praksah intenzivnega kmetovanja na notranjih območjih.	Lokalna

No	Cilj	Opis	Uporabnost
1.3	Popis zelene infrastrukture	Popisi zelene infrastrukture (kalov, ledenic, suhih zidov) v zavarovanih, vplivnih, biosfernih, Natura 2000 ter drugih naravnih območjih omogočijo upravljavcem teh območij ter odločevalcem pregled nad obstojem in stanjem zelene infrastrukture v čezmejni kulturni krajini. Pri izvajanju popisov je smiselna uporaba digitalnih orodij (npr. ArcGIS) z zajemom lokacij ZI za geografski prikaz.	Čezmejna
1.4	Načrtovanje posegov v zeleno infrastrukturo	Za ohranjanje biotske raznovrstnosti in ekosistemov, vezanih na zeleno infrastrukturo (kalov, ledenic, suhih zidov), je potrebno ustrezno načrtovati posege (obnova, vzdrževanje, čiščenje ipd.) ter zagotoviti vire financiranja za njihovo izvedbo. Z vodenjem evidence zelene infrastrukture beležimo podatke o izvedenih posegih in posebnostih. Vključitev rednih nadzornih ukrepov in preventivnih strategij za ohranjanje zelene infrastrukture bo zagotovilo dolgoročno zaščito območja. To vključuje redne preglede, pravočasna popravila in implementacijo ekoloških standardov. Pomembno je zagotoviti sredstva in strokovno podporo za obnovo in vzdrževanje teh objektov, pri tem pa upoštevati sodobne trajnostne pristope, ki bodo omogočili njihovo dolgoročno uporabo.	Lokalna
1.5	Vključiti lokalne skupnosti v procese odločanja in upravljanja z območjem.	Aktivno sodelovanje lokalnih prebivalcev, društev in organizacij v procesih odločanja bo okrepilo občutek pripadnosti in odgovornosti za varovanje tega naravnega in kulturnega biserja. Skupnostne pobude lahko vključujejo prostovoljno delo, sodelovanje v izobraževalnih programih in organizacijo dogodkov.	Čezmejno

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

6.1.2 Tema 2: Ohranjanje zelene infrastrukture

No	Cilj	Opis	Uporabnost
2.1	Obvladovanje ekstremnih pojavov	Sprejeti učinkovite ukrepe za obvladovanje in blaženje zunanjih vplivov v zvezi s podnebnimi spremembami in ekstremnimi pojavi (poplave, suša).	Lokalna Državna Čezmejna
2.2	Ohranjanje zelene infrastrukture	Z izvajanjem posegov v zeleno infrastrukturo (obnova, vzdrževanje, čiščenje kalov, ledenic, suhih zidov) se ohranja habitate zavarovanih in drugih avtohtonih živalskih in rastlinskih vrst. Ohranjanje objektov vključuje tako fizično zaščito kot tudi ohranjanje njihove kulturne vloge v skupnosti.	Lokalna
2.3	Monitoring dvoživk	Izvajanje monitoringa dvoživk za zagotavljanje terenskih podatkov o prisotnosti, območjih razširjenosti in stanju ključnih populacij ciljnih vrst dvoživk.	Lokalna Državna
2.4	Uporabiti naravne materiale in tradicionalne tehnike za obnovo objektov.	Obnova objektov mora slediti tradicionalnim tehnikam in naravnim materialom, ki so bili uporabljeni pri njihovi prvotni gradnji. To bo pripomoglo k ohranjanju avtentičnosti ter zmanjšanju vpliva na okolje.	Lokalna
2.5	Zagotoviti ustrezne zaščitne ukrepe za preprečevanje poškodb zaradi naravnih dejavnikov in vpliva človeka.	Zaščita objektov pred vplivi vremena, rastlinstva in vandalizma zahteva namestitve ustreznih zaščitnih struktur, kot so zaščitni premazi, ograje ali nadstreški. Prav tako je pomembno ozaveščati obiskovalce o pomenu varovanja kulturne dediščine.	Lokalna

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

6.1.3 Tema 3: Vrednotenje zelene infrastrukture

No	Cilj	Opis	Uporabnost
3.1	Spodbujanje agroekološkega prehoda.	Spodbujati agroekološki prehod v kakovostni lokalni proizvodnji s spodbujanjem tesnejšega povezovanja med kmetijskimi in naravnimi površinami, predvsem na intenzivno obdelovanih kmetijskih površinah.	Lokalna
3.2	Razvoj strategije za vinogradništvo	V sleherni viziji pokrajine je vinogradništvo ob uporabi preventivnih in regenerativnih tehnik tesno povezano z drugimi elementi, ki prispevajo h ohranjanju biotske raznovrstnosti in krajevne tradicije. Vinogradniki tako sodelujejo in se povezujejo s pomočjo nove tehnologije z namenom zmanjšanja vplivov na ekosistem. Vsi zainteresirani subjekti, to so prebivalci, pridelovalci, uporabniki in turisti, morajo biti ozaveščeni o identiteti krajine, skozi katere bodo prepoznali in (na novo) odkrili njeno dodano vrednost.	Lokalna
3.3	Aktivnosti za ozaveščanje otrok in mladine	Dvig ozaveščenosti otrok, dijakov in študentov o vlogi kalov in ledenic nekoč in danes ter varovanje ekosistemov zelene infrastrukture za ohranjanje biotske raznovrstnosti. Izvajanje različnih izobraževalnih in raziskovalnih aktivnosti: tematskih dni, ogledov, predavanj, delavnic, popisov vrst na terenu.	Čezmejna
3.4	Dogodki ljudske znanosti	Soorganizacija dogodkov, ki omogočajo vključevanje širše javnosti v spoznavanje nekaterih živalskih vrst, pristopov za izvajanje popisov na terenu ter popisovanje vrst. Ciljne skupine so študenti, raziskovalci, družine, starejši in drugi, ki so ozaveščeni o ogroženosti živalskih vrst in si prizadevajo za ohranjanje biotske raznovrstnosti.	Čezmejna

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

3.5	Razvoj trajnostnega turizma	Spodbujati trajnostni in ozaveščeni turizem in izobraževalne dejavnosti, ki bodo povezovale naravno in kulturno dediščino: vodenih ogledov, delavnic in tematskih dogodkov. Oblikovati nove vrste turizma, ki zeleno infrastrukturo obravnavajo kot identiteto prostora in svojevrstno posebnost, na kateri bi lahko razvili posebne programe in doživljajske izkušnje, namenjene bolj ozaveščenim obiskovalcem v zvezi s trajnostnimi in pristnimi vidiki prostora.	Čezmejna
3.6	Razvoj ozaveščenega turizma	Razviti interpretacijske poti in postaviti informacijske table, ki bodo obiskovalce ozaveščale o pomenu območja: Ohranjanje ustnega izročila in dokumentiranje zgodb bo pripomoglo k ohranjanju in bo omogočila boljše razumevanje zgodovine območja.	Čezmejno

6.2 Smernice

6.2.1 Upravljanje kraških kalov

Upravljanje kraških kalov in drugih vodnih virov, kot so velbani studenci, korita in vaške štirne je smiselno zasnovati celostno za vnaprej opredeljeno območje. Ker gre za življenjske prostore avtohtonih in drugih rastlinskih in živalskih vrst je za ohranjanje vrst in krepitev biotske raznovrstnosti potrebno te elemente zelene infrastrukture upravljati kot mrežo med seboj povezanih enot.

V nadaljevanju so navedene priporočene aktivnosti upravljanja kraških kalov, ki jih Park Škocjanske jame predlaga na osnovi doslej izvedenih obnov kraških kalov v okviru projektov ter drugih obnov na biosfernem območju Škocjanskih jam (občine Divača, Hrpelje-Kozina, Ilirska Bistrica in Pivka).

Priporočene aktivnosti za upravljanje kraških kalov lahko razdelimo v pet faz:

1. faza: Načrtovanje obnove kalov
2. faza: Izvedba obnove kalov
3. faza: Vzdrževanje kalov
4. faza: Monitoring dvoživk
5. faza: Upravljanje mreže kalov

1. faza: NAČRTOVANJE OBNOVE KALOV

- ozaveščanje krajanov o vlogi kalov (habitati, napajanje divjadi, napajanje živine, ohranjanje kulturne krajine in dediščine, didaktični namen, element razvoja trajnostnega turizma);
- izvedba popisa kalov v sodelovanju z lokalnim prebivalstvom (obstoječih kalov in tistih, ki se jih krajani spominjajo, pa so že presušeni, zaraščeni, zasuti ali pozidani);
- načrtovanje obnov tistih kalov, ki pripomorejo k vzpostavljanju mreže kalov, preverjanje lastništva zemljišča (javno, zasebno), kjer se nahaja kal, ki je predviden za obnovo;
- preverjanje interesa lastnikov zemljišč, krajanov, lovskih društev, vaških/agrarnih skupnosti, drugih društev za obnovo in dolgoročno vzdrževanje kalov in okolice, saj obnova kalov brez nadaljnjega rednega vzdrževanja ni smiselna;
- strokovna analiza stanja kala, ki je predmet obnove (obstoječa raba, vodnatost, prepustnost, zaraščenost, naseljenost z rastlinskimi in živalskimi vrstami,...);
- priprava projektne dokumentacije (lokacijska informacija, zakonodajne podlage, pridobitev služnosti / soglasij / mnenj, načrtovanje položnih brežin in večnivojskega dna, popis del za obnovo in ureditev okolice,...);
- upoštevanje dejavnikov, kot so status območja in kala (zavarovano/vplivno/biosferno območje, Natura 2000, ekološko pomembno območje, oddaljenost prezimovališč in cestišč, naravna vrednota, kulturna dediščina);
- upoštevanje namembnosti kalov po obnovi (ohranjanje kulturne identitete, turistična zanimivost, didaktična točka, zagotavljanje vodnatosti za divjad, ...);
- opredelitev terminskega načrta izvedbe del ob upoštevanju naravnih procesov (prezimovanja, razmnoževanja, gnezdenja, vremenskih razmer, ...);
- zagotovitev virov financiranja za izvedbo obnove in vzdrževanje;
- imenovanje koordinatorja obnove s strani investitorja;
- izbor izvajalca (reference, ustreznost strojne mehanizacije in materialov, garancije, ...);
- izbor nadzornika obnovitvenih del in koordinatorja za varnost in zdravje pri delu, če je to potrebno (reference, strokovnost);
- izbor naravovarstvenega nadzornika obnovitvenih del;
- obveščanje o pričetku izvedbe del.

2. faza: IZVEDBA OBNOVE KALOV

- predstavitev poteka obnove vključenim deležnikom s strani investitorja;
- popis rastlinskih in živalskih vrst;
- čiščenje okolice kala;
- geodetska zakoličba vodnega zemljišča;
- izlov živali iz kala;

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

- odstranjevanje tujerodnih rastlinskih in živalskih vrst;
 - izčrpavanje vode;
 - odstranjevanje zarasti in mulja, ki ga je potrebno odložiti v bližino kala na kup, ker v njej najverjetneje prezimujejo različni vodni organizmi;
 - izravnava (planiranje) terena;
 - nanos izravnalnega materiala;
 - namestitev PEHD (Polyethylene high-density/HDPE (High-density polyethylene) folije v kale, ki ne zadržujejo vode;
 - nanos in teptanje gline;
-
- zatravitev brežin za preprečevanje spiranja zemlje v kal;
 - voda se v kal sama napolni, prav tako se v kal same naselijo rastlinske in živalske vrste.

3. faza: VZDRŽEVANJE KALOV

- tekom celotnega leta se spremlja gladina vode in vodotesnost kala,
- v sušnem obdobju se po potrebi doda in utrjuje glino (v preteklosti je to počela živina, danes glino običajno teptamo strojno),
- pomembno je, da se kal ne izsuši tudi v času suš, saj to lahko povzroči nastanek razpok – izsušitev se prepreči z dovozom vode s cisterno;
- v primeru prekomernega razraščanja rastlin v kalu (npr. rogoza), se le-te odstranjuje pozimi, in sicer prvo leto polovico rastlin in naslednje leto drugo polovico,
- v okolici kala se izvaja košnja ter odstranjuje grmovnice skladno z naravovarstvenimi priporočili,
- če ima kal nameščeno PEHD folijo, je potrebno poskrbeti, da se drevesa ne ukoreninijo preblizu kala, ker s koreninami poškodujejo folijo, kar bi privedlo do puščanja kala;
- odstranjevanje mulja iz kala v primeru prevelike količine mulja v kalu – ob izvajanju čiščenja v zimskem času, je potrebno mulj odložiti na kup v bližino kala in počakati, da živali zaključijo s prezimovanjem.

4. faza: MONITORING DVOŽIVK

- na letnem nivoju se spremlja prisotnost dvoživk,
- cilj je zagotoviti terenske podatke o prisotnosti, območjih razširjenosti in stanju ključnih populacij ciljnih vrst dvoživk. S tem lahko tudi ocenimo uspešnost obnove kala.
- Monitoring opravljamo vsak dan vsaj 3 dni zapored. Za dve Natura 2000 vrsti, veliki pupek in hribski urh, lahko na podlagi fotografij trebušne strani določimo oceno velikosti populacije, kajti vsak osebek ima svoj vzorec.

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

Primer popisnega lista vodnih virov

ENGREEN 2 - Dopolnjena karta kalov in drugih zelenih infrastruktur v občini
Municipality of Koper

I. POPISOVALEC/I-CI

Ime in priimek: _____
Datum terena: _____

II. IDENTIFIKACIJA ZELENE INFRASTRUKTURE

Najbližje naselje: _____
Krajinsko ime: _____
Število oznak na GPS oz. GPS-ovske koordinate: _____
Druge fotografije (topografije, satelitske): _____

III. ZNAČILNOSTI

Tip:	
☐ kal/obavpuč/modro/kaluzja	☐ suhi od (brez betonizirane vestive)
☐ javljeno studenec/prikop/buček (obokan izvir)	☐ ledenica
☐ izvir	☐ gazdini otok
☐ kornica	☐ sadovnjak
☐ velika luzna (zaprta vodna zajetje)	☐ javovinski gozd
☐ špacija	☐ travnik
☐ mlinsk	☐ območje ohranjanja narave (Natura 2000, naravna vrednota, itd.)
☐ vodotok z obredno vegetacijo	☐ (šolski) park
☐ močvirje	☐ drugo
☐ majica	
Širina: _____	globina: _____
Nastanek:	
☐ umetno	☐ naravno
Datum nastanka: _____	
Stanje:	
☐ vzdrževan	☐ uničen, a močna obrnova
☐ obnovljen - kdaj? _____	☐ trajno uničen
☐ ni vzdrževan	☐ drugo: _____
Pravilnost vode, če gre za močvirje:	
☐ stalno - se polni z stalnico	☐ občasno - kdaj? _____
☐ stalno - lastni izvir	☐ suh - od kdaj? _____
Raba v preteklosti:	
Raba danes:	
Morebitne zgodbenekdote, povezane s posamičnim tipom zelene infrastrukture:	
Morebitne druge fotografije: _____	
☐ DA ☐ NE	

Ali si kdajane zanimajo predavanja na temo virov in ohranjanja zelene infrastrukture?
 DA NE

IV. BIOTSKA PESTROST

Pokrivenost z vegetacijo (%)

Obredna vegetacija, če gre za močvirje (%)

Vrste:	
☐ Koli pastirj	☐ Rbe - lastere: _____
☐ Dvoživle - lastere: _____	☐ Rastline - lastere: _____
☐ Raki - lastere: _____	☐ Tujerodne vrste - lastere: _____
☐ Pledici - lastere: _____	☐ Drugi: _____
☐ Meluzi - lastere: _____	

V. OPOMBE

6.2.2 Ohranjanje suhih kraških zidov

Obnova in vzdrževanje suhih kraških zidov se izvaja skladno s smernicami konzorcija Partnerstvo za ohranitev in popularizacijo kraške suhozidne gradnje. Park Škocjanske jame, Slovenija je član in sedež konzorcija, ki je čezmejno, prostovoljno, nepridobitno združenje fizičnih in pravnih oseb, ki so se povezale z namenom zaščite in ohranjanja veččin suhozidne gradnje, značilne za matični Kras, izmenjavo izkušenj, znanj in strokovnih informacij s tega področja ter ozaveščanje širše javnosti o dediščini kraškega suhega zidu in njenem pomenu. Tehnika suhozidne gradnje je bila 20.05.2016 vpisana v nacionalni register nesovne kulturne dediščine pod EID 2-00051 (Vir: Spletna stran park-skocjanske-jame.si). Več informacij je na spletni strani in Facebook profilu konzorcija.

Facebook profil konzorcija kraške suhozidne gradnje

Veščina suhozidne gradnje, znanja in tehnike (Art of dry stone walling, knowledge and techniques) je bila 28. 11. 2018 vpisana na Unescov Reprezentativni seznam nesovne kulturne dediščine človeštva (Nomination file No. 01393) s strani predstavnikov držav Hrvaška, Ciper, Francija, Grčija, Italija, Slovenija, Španija in Švica (Vir: Spletna stran Unesco).

Leta 2023 so Andora, Avstrija, Belgija, Irska in Luksemburg uradno zaprosile Unesco, da bi se pridružile pobudi.

Unesco bo celotno nominacijo, ki jo sestavlja dosje, fotografije in film ter pisma podpor, presojal v dobro leto dni dolgem evalvacijskem postopku, odločitev pa bo znana na zasedanju medvladnega odbora predvidoma konec leta 2024. (Vir: Spletna stran GOV.SI).

Park Škocjanske jame, Slovenija je izdal tri spletne Priročnike kraške suhozidne gradnje, ki so objavljeni na spletni strani Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije.

6.2.3 Ozaveščanje osnovnošolskih otrok

Naravna in kulturna dediščina Parka Škocjanske jame pomeni vez med preteklostjo, sedanostjo in prihodnostjo obstoja človeštva. Z željo, da bi znanje o vrednotah Parka Škocjanske jame že v mladosti vtisnili v spomin čim več ljudem, ki so s parkom tako ali drugače povezani, je leta 2003 zaživela Mreža šol Parka Škocjanske jame. Sprva negotovi koraki z nekaj šolami so kaj kmalu postali krepki, saj so pred sabo videli dobro začrtano pot. Skozi leta je znanje o naravni in kulturni dediščini Parka Škocjanske jame in njegove okolice sprejemalo vse več otrok. Otroci reke Reke, kot smo jih poimenovali, tako rastejo skupaj s parkom Škocjanske jame že od malih nog. Sodelovanje med šolami se krepi, v mrežo so se vključile nove šole, po odličnem vzorcu se je kasneje oblikovala tudi mreža fakultet ter mreže šol drugod po Sloveniji in tujini.

V času izvajanja projekta ENGREEN 2 Park Škocjanske jame širi svoje delovanje na biosferno območje, ki obsega Občino Divača, Občino Hrpelje-Kozina, Občino Ilirska Bistrica ter Občino Pivka.

Mreža šol Parka Škocjanske jame trenutno vključuje 13 osnovnih šol biosfernega območja ter čezmejno osnovno šolo. Vsako leto strokovni delavci PŠJ skupaj z mentorji v šolah ter po potrebi zunanjimi sodelavci pripravimo in izvedemo zanimive aktivnosti, kot so: naravoslovni dnevi v PŠJ ali v okolici šol, ogledi Škocjanskih jam ter Učne poti Škocjan, predavanja, tehniški dnevi in tematske delavnice na šolah, raziskovalne naloge in kongresi mladih raziskovalcev, izleti na druga biosferna območja, izobraževanja za učitelje ter spletne naloge kviza Parkoslovje, ki jih pripravljamo v sodelovanju s Skupnostjo naravnih parkov Slovenije.

Naravoslovni dan na Osnovni šoli Pregarje

6.2.4 Vključevanje javnosti v ljudsko znanost

Povod za popis zelene rege so bili popisi kalov v okviru projekta ENGREEN v letih 2020 in 2021. Takrat so zeleno rego zaznali le na treh lokacijah od več kot 400 pregledanih vodnih teles, kar je bilo precej manj, glede na obstoječe podatke. V okviru projekta ENGREEN se je tako razvil dogodek REGALNICA za popis zelene rege na območju Krasa, Brkinov in Slovenske Istre.

Prvi dogodek sta Famnit in Park Škocjanske jame izvedla maja 2022. Glavni cilj dogodka je bil s pristopom ljudske znanosti, ob podpori strokovnjakov, preveriti prisotnost zelene rege na lokacijah, kjer je bila v preteklosti že zaznana. Podatke o preteklih najdiščih zelene rege je prispeval Center za kartografijo favne in flore, dodali so tudi nekaj lokacij iz lastne zbirke podatkov. Rezultati REGALNICE bistveno prispevajo k boljšemu poznavanju stanja lokalnih populacij zelene rege na pregledanem območju. Zaznavnost vrste je veliko boljša ob večernih in nočnih urah, zato se popisi odvijajo takrat. REGALNICA je postala že tradicionalen dogodek, kjer se srečata splošna in strokovna javnost. Z vedno večjim številom udeležencev uspemo pregledati zajetno število vodnih teles na Primorskem.

Utrinek z Regalnice 2024

6.2.5 Rekonstrukcija in vzdrževanje mlinov

Obnova in vzdrževanje zgodovinskih mlinov zahteva celosten pristop, ki združuje raziskovanje preteklosti, ohranjanje avtentičnih arhitekturnih značilnosti in prilagajanje sodobnim potrebam. Pred vsakim posegom je pomembno opraviti temeljito raziskavo, ki vključuje zbiranje arhivskih podatkov, pregled starih načrtov ter zbiranje ustnih pričevanj lokalnih prebivalcev. Da bi ohranili zgodovinsko vrednost mlinov, je priporočljivo uporabljati tradicionalne gradbene tehnike in materiale, kot so kamen, les in ročno kovano železo. Obnova ne pomeni nujno zgolj vrnitve objekta v njegovo prvotno funkcijo, temveč lahko mlin pridobi tudi novo vlogo, na primer kot učni center ali manjši muzej, kjer obiskovalci spoznavajo njegovo delovanje in pomen v preteklosti.

Ker so mlini neločljivo povezani z vodnimi viri, je ključnega pomena tudi skrb za vodne poti, njihovo redno čiščenje in ohranjanje preusmerjevalnih kanalov. Pri obnovi je dobro vključiti lokalno skupnost, obrtnike in zgodovinske strokovnjake, saj to ne le poveča občutek pripadnosti in odgovornosti, temveč tudi omogoča prenos znanja in tradicij na nove generacije.

6.2.6 Ohranjanje, krepitev in spodbujanje vinogradniških elementov zelene infrastrukture

Ureditev Vinske ceste in lokalnih pridelkov ter njen potencialni prispevek k usmeritvi vinarstva v agroekološkemu prehodu: vloga skupnih ukrepov

V vinogradništvu je zelena infrastruktura opredeljena kot »večplastna mreža naravnih in polnaravnih območij ter površin, ki jih je človek uredil/posadil z rastlinami, različnimi od trt, vodnimi elementi in drugimi objekti (na primer gnezdilnice), ki nudijo ključne ekosistemske storitve za vinogradnike, skupnost in trgovino« (McWilliam in Wesener 2021).

Te površine biotske raznovrstnosti, znotraj ali izven vinogradov, zagotavljajo številne ekosistemske storitve, pogosto pa je vanje človek vnesel rastlinske elemente, ki so sčasoma postali prepoznavne značilnosti same krajine.

Ravno ta element krajinske prepoznavnosti je v zadnjem desetletju pripomogel k izraziti rasti ponudbe turističnih produktov, ki temeljijo na kombinaciji med vinom in naravo, ter vinskih tur, kjer lahko turisti združijo degustacijo vin, strokovno usposabljanje in odkrivanje, nakup proizvodov ter dejavnosti, povezane z naravo.

Uspeh tovrstne zelene infrastrukture je nedvomno povezan s spoznavanjem značilnosti kmetijsko-ekološkega poslovanja, hkrati pa je odvisen od stanja družbe in upravljalne ureditve. Upravitelji bi morali načeloma zagotoviti zakonski okvir in politično podporo za zeleno infrastrukturo na lokalni ravni, drugi krajevni akterji pa bi si morali izmenjati informacije, sodelovati in navezati partnerstva.

Dana študija (Ruggieri, Coulon-Leroy, Mazé 2023) je proučila pomen sodelovanja pri spodbujanju strategij za agroekološki prehod na področju vin z zaščiteno označbo porekla. Konzorcije in vinske poti je sicer označila kot pomemben pristop, s katerim institucije lahko uskladijo svoje ukrepe in spodbujajo povezovanja, ki bodo pospešila prehod (konkurenčna prednost, spodbujanje dobrih praks, ekonomija obsega, občutek trajnosti pri uporabnikih, izboljššan donos in kakovost zaradi biotske raznovrstnosti itn.):

- Načrtovanje - participativni pristop, ki vključuje deležnike na vseh ravneh in spodbuja dialog med javnimi in zasebnimi subjekti z namenom ohranjanja krajevnega vinogradniškega prostora.
- Ohranjanje - možnost za izmenjavo znanja o kmetijskih metodah ohranjanja tal in njihovi namenski rabi, ki so prijazne do okolja in družbe, v kateri se nahaja vinograd. To predstavlja priložnost za zmanjšanje razdrobljenosti vinogradov in ohranjanje te prepoznavne krajine znotraj območja, ki je skorajda postalo izrazito urbanizirano in nenaravno.
- Vrednotenje - usklajena preusmeritev dela območij z biotsko raznovrstnostjo v ekološko-okoljske, zgodovinsko-kulturne, krajinske in vinsko-turistične namene. Skratka, skupno upravljanje za ozaveščeno spodbujanje celotnega območja.

Vinska cesta je zelena infrastruktura, ki jo predstavlja označena pot skozi določeno območje (regija, pokrajina, območje zaščitene označbe porekle). Ta pripoveduje kraj, za katerega so značilni vinogradi in vinske kleti; pot, ki je vpeta v pokrajino, omogoča njeno spoznavanje, turiste pa vabi k odkrivanju proizvodov tega območja in z njimi povezane dejavnosti, kar poveča število prihodov turistov (Coroş, Pop in Popa 2019). Sčasoma so se vinskim potem pridružile še kolesarske steze in označene poti ter tako postale »zelene« - okolju prijazne dejavnosti, ki vrednotijo kulturno in krajinsko dediščino.

Državni zakon št. 168 leta 1999 je uradno uvedel vinske ceste za razvoj in spodbujanje pokrajine skozi povezovanja različnih subjektov z namenom, da se vinogradništvo približuje turizmu in skupaj dopolnita lokalno ponudbo. Temeljna osnova je cesta, ki jo zakon opredeljuje kot »s posebnimi znaki označena pot, ob kateri se nahajajo naravna, kulturna in okoljska dediščina, vinogradi in vinske kleti posameznih ali združenih kmetij, ki so odprte za javnost; vinska cesta predstavlja sredstvo, s katerim se vinorodni kraj in njegova proizvodnja tržiša, oglašujeta in uporabljata v turistične namene«. Med ključnimi elementi vinske ceste so:

- tema - vinska cesta je lahko geografska (vezana na določeno območje, kot je Chianti v Italiji) ali enološka/ampelografska (vezana na določeno vrsto vina, kot je Sangiovese);
- degustacija vin - osrednja doživljajska izkušnja je okušanje različnih vrst vina pri pridelovalcu, ki poteka tako na tradicionalen način kot z novimi pristopi in tehnikami (slepe degustacije, čutne izkušnje, kombinacije ipd.);
- ogled vinogradov - pogosto se organizirajo ogledi vinograda, kjer udeleženci lahko spoznajo različne sorte grozdja, postopek gojenja in trgatve, še zlasti tam, kjer se uporabljajo tradicionalne in posebne svojevrstne metode;
- kulturne in zgodovinske vsebine - poudarek je na zgodovini in kulturi vina na obravnavanem območju, poleg tradicionalne gastronomije, zgodovinskih dogodkov in vinogradniških znamenitosti;
- regionalna gastronomija - poleg vina številne vinske ceste vključijo v svojo ponudbo tudi domače pridelke/specialitete, ki dodatno obogatijo kulinarično doživetje;
- turistična ponudba - ponudba vinske ceste bi morala vključiti tudi nastanitvene in gostinske pakete ter druge znamenitosti v okolščini, ki izkušnjo, vezano na vino, spremenijo v prave počitnice.

Postopek za ustanovitev vinske ceste predvideva naslednje faze:

1. opredeliti območje in oceniti potrebe v sodelovanju z lokalno skupnostjo;
2. določiti osrednjo temo (zgodovinska, geografska, ampelografska ali tema vezana na poseben element zelene infrastrukture), na podlagi katere bodo izoblikovane dejavnosti;
3. označiti traso ceste, da bo lažje dostopna in uporabna (postavitev tabel);
4. vzpostaviti strukturo za upravljanje, ki bo vključila javne in zasebne deležnike (kmetije, vinogradniki, obrtniki, nastanitveni in gostinski objekti, vinotoč, prodajalne kulinaričnih in vinskih pridelkov vrhunske kakovosti);
5. trženje in oglaševanje (sejmi, družbeni mediji, spletna stran, tematski dogodki ipd.);
6. izvajanje projektov, ki so dobro vključeni v prostor: koordinacija in zbiranje sredstev, vrednotenje vinskega turizma, povezanost ponudnikov (biološka pridelava, usposabljanje, skupna raba opreme, projekti za zmanjšanje vplivov na okolje), oblikovanje razpoznavne blagovne znamke pokrajine, spodbujanje kulture vinogradništva in vina pri mladih ipd.).

Morebitni trenutni izzivi, s katerimi se vinsko turistična cesta lahko sooča, so:

- zagotoviti kakovostno raven članov (kleti in kmetij), tudi v smislu skrbi za okolje in uporabljenih praks;
- nuditi kakovostne storitve (vodeni ogledi, nastanitev, gostinska ponudba);
- zagotoviti izvedbo doživetij z razlikovanjem med sezonskimi (npr. trgategv v turistične namene, novo vino ipd.) in celoletnimi doživetji;
- biti element za razvoj celotnega prostora, ki podpira lokalno gospodarstvo in ohranja dediščino;
- vključiti lokalno skupnost;
- biti mednarodno usmerjen ter proučiti možnosti za mednarodno sodelovanje;
- zagotoviti dolgoročno trajnost in uporabnost;
- vlagati v vinsko pot Strada del Vino 4.0 - izkoristiti možnosti, ki jih ponujajo digitalizacija in pametni turizem, trajnostni pristop in okolju prijazne prakse, večtematska in kulturna doživetja, posebne rešitve po meri, soudeležba in izobraževanje, globalna razsežnost in ustvarjanje skupnosti.

Srečanja z udeleženci za ponovni zagon vinske poti Lison-Pramaggiore DOC

2. aprila 2025 so se občine vzhodnega Veneta, kmetij, vinskih kleti in lokalnih združenj sestali na razpravi, katere cilj je bil dati večjo vsebino nedavnemu "Masterplana za vino vzhodnega Veneta", ki ga podpira VeGAL.

Na razgledni terasi kmetijske posesti Tenuta Planitia je potekalo prvo od treh predvidenih srečanj v okviru projekta ENGREEN 2, na katerih se bo skupaj z vsemi zainteresiranimi lokalnimi akterji vinskega sektorja oblikovalo pristop k celostni promociji območja - s poudarjanjem okoljskih in krajinskih značilnosti ter lokalnih tradicij za pospeševanje vinskega, kulinaričnega in kulturnega turizma, tudi z oživitvijo dejavnosti Vinske poti.

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

Predstavniki institucij so v uvodnih nagovorih ponovno izpostavili vse večja prizadevanja celotnega območja za ustrezno ovrednotenje vinogradništva vzhodnega Veneta kot gonilne sile trajnostnega kmetijsko-živilskega sektorja in osveščenega vinskega turizma. Na podlagi predstavitve najnovejših rezultatov in trendov v vinskem turizmu ter zahvaljujoč izmenjavi informacij z bližnjo Vinsko potjo Evganejskega gričevja - predsednik Roberto Gardina je poročal o njihovih težavah in pozitivnih izkušnjah – so se udeleženci zatem lotili dela v manjših skupinah.

Tekom medsebojnih razgovorov so sodelujoči zbirali podatke o trenutnih tokovih vinskega turizma na tem območju, o izvoru turistov, njihovih značilnostih, dejavnostih in izkušnjah, ki si jih turisti želijo ter pogovor o glavnih kritičnih točkah, ki jih je treba odpraviti, da bi izboljšali lokalno ponudbo.

Izmenjave so bile namenjene oblikovanju predlogov za turistične produkte, ki bi obiskovalce na umirjen in osveščen način seznanili z območjem Lison-Pramaggiore v skladu s smernicami iz "Študije izvedljivosti za izvedbo in ponovni zagon Vinske poti Lison - Pramaggiore DOC".

Na drugem srečanju, ki je potekalo 28. aprila 2025, so se v degustacijski dvorani kleti Polvaro Winery srečale vinske kleti Vzhodnega Veneta, da bi nadaljevale razpravo, ki so jo začele med prvo delovno mizo v začetku aprila. Srečanje z naslovom "Izkušnje in zgodbe za pripoved, vinska trta in okusi za doživljanje" se je začelo s predstavitvijo trenutnih rezultatov in trendov vinskega turizma, da bi se udeleženci pripravili na razpravo, namenjeno skupnemu oblikovanju "Dnevnika eno-popotnika" po Vinski poti z izkušnjami, dejavnostmi in posebnostmi za predstavitev gostom.

Iz razprave so se izoblikovale štiri tematske poti:

- "Mesta vina in kmečka civilizacija" – Krožna pot, ki povezuje štiri mesta vina San Stino di Livenza, Portogruaro, Pramaggiore in Annone Veneto; pot se lahko začne tudi iz Caorla po vodnih poteh (GiraLivenza). Gre za pot odkrivanja klasičnega območja Lisona in njegove antropne pokrajine, vzdolž katere je mogoče obiskati tudi Etnografski muzej mlina Belfiore in Muzej pokrajine Torre di Mosto v Boccafossi.

- "Podjetniški kapitani in idealno mesto" – Povezava med dvema primeroma mest, zasnovanih po meri človeka, ki upoštevata produkcijske, stanovanjske, socialne in ekonomske potrebe lokalnega prebivalstva: Alvisopoli, ustanovljen s strani beneškega plemiča Alvisse Moceniga, in Villanova-Santa Margherita, zgrajena s strani Gaetana Marzotta. Pot je prežeta z lokalno zgodovino in zgodbami uspešnih podjetnikov, začne se v Portogruaru in preko Alvisopolija ter njegovega gozda vodi do San Michele al Tagliamento z njegovo vilo Biaggini-Mocenigo-Ivancich, nato pa se vrne preko Villanova.
- "Dežele vod, ki jih je opisal Hemingway" – Od Caorla do zaledja Portogruara, prečkajoč deželo caranta, stratifikacijo glinasto-peščeno-meljaste zemlje (z dodatkom kalcijevega karbonata), ki predstavlja terroir vina Vzhodnega Veneta. Reki Lemene in Livenza, kmetijska pokrajina in črpališča, nižinski gozdovi, doline in ribiški "casoni" oblikujejo to pot iz romana "Čez reko in med drevesi".
- "Arheologija vina" – Pot med Portogruarom in Altinom za odkrivanje Arheološkega parka Altino, Narodnega arheološkega muzeja Caorle, Arheološkega območja - Mestnega muzeja Concordia Sagittaria in Narodnega arheološkega muzeja Concordiese v Portogruaru. Pot lahko prehodimo v smeri proti zahodu ali proti severu s postanki v različnih kletih območja.

Zadnje srečanje z lokalnimi akterji, ki jih zanima ozaveščen razvoj vinskega turizma v vzhodnih Benetkah, je potekalo 25. junija 2025 v La Castellina (kompleks Villa Dalla Pasqua) v Pramaggiore.

Srečanje z naslovom "Navdih za potovanje po območjih Lison Pramaggiore in DOC Venezia: upravljanje in potencialni vplivi na ozemlje" je bilo namenjeno nadaljevanju razprave o enem od ukrepov glavnega načrta za vino: ustvarjanju izkustvenega potovanja za turiste, ki jim bo omogočilo raziskovanje virov območja, ne le na obali, temveč tudi v notranjosti.

Ta kombinacija "vin" in "poti" uživa vse večji uspeh, kar dokazujejo najboljše prakse, predstavljene kot primeri javno-zasebnega sodelovanja pri izvajanju in poznejšem upravljanju teh lokalnih projektov.

Območje Valtellina z "Via dei Terrazzamenti" in poznejšim projektom "Vinjski pohod Valtellina" dokazuje pomen upravljanja z jasno opredeljenimi vlogami in viri ter – kar je najpomembneje – proaktivnim sodelovanjem vseh lokalnih oblasti in organizacij. Tukaj Gorska skupnost, Vinski konzorcij, Vinska pot, Fundacija Provinea in drugi javni in zasebni subjekti sodelujejo pri doseganju skupnega cilja, da ustvarijo in ohranijo "počasno" raziskovanje vinske regije Valtellina in terasaste pokrajine.

Nadaljnji primer pomena vključevanja lokalne skupnosti pri promociji vinskega turizma, ki združuje degustacijske izkušnje s kulturnimi in krajinskimi dejavnostmi na prostem, je "Cammino delle Colline del Prosecco" (Pot Prosecco Hills). Dr. Vantaggi, vodja lokacije pri Združenju za Unescovo dediščino Prosecco Hills v Coneglianu in Valdobbiadenu, je pojasnil

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

začetne težave pri vključevanju več kot 3000 zasebnikov, ki so se zanimali za pot. Ta pomembna izmenjava za regijo je privedla do razvoja poti, ki je v samo dveh letih privabila že več kot 12.000 pohodnikov iz 43 držav s skoraj 50.000 prenočitvami.

V obeh primerih se ti projekti upravljajo skupno in v sodelovanju, pri čemer vsak subjekt – javni ali zasebni – prispeva čas, vire, strokovno znanje in povezave, da bi prispeval k skupnemu cilju s pomembnim vplivom na celotno regijo. Zaključna razprava srečanja se je osredotočila prav na ta vprašanja, vloge in upravljanje potencialne poti na območju vzhodnih Benetk. Ta razprava je omogočila zbiranje idej za morebitne prihodnje korake, vključno z vključevanjem mladih vinarjev, pa tudi gostinskih in turističnih operaterjev ter ustreznih združenj in institucij, ki podpirajo Vinsko pot in Vinski konzorcij DOC, da bi usmerjali ta prizadevanja za razvoj vinskega turizma na območju Lison Pramaggiore.

Il progetto ENGREEN 2 è co-finanziato dall'Unione europea nell'ambito del Programma Interreg VI-A Italia-Slovenia.
Projekt ENGREEN 2 sofinancira Evropska unija v okviru Programa Interreg VI-A Italija-Slovenija.

Viri

- Konzorcijska pogodba o ustanovitvi partnerstva za ohranitev in popularizacijo kraške suhozidne gradnje, Priloga 1: Standardi kraške suhozidne gradnje, str.1
- Veščina suhozidne gradnje, znanja in tehnike, 29.3.2023, <https://www.gov.si/novice/2023-03-29-vescina-suhozidne-gradnje-znanja-in-tehnike/>
- Art of dry stone walling, knowledge and techniques, <https://ich.unesco.org/en/RL/art-of-dry-stone-walling-knowledge-and-techniques-01393>
- Izgubljanje biotske raznovrstnosti: kaj so vzroki in zakaj je problematično?, <https://www.europarl.europa.eu/topics/sl/article/20200109STO69929/izgubljanje-biotske-raznovrstnosti-kaj-so-vzroki-in-zakaj-je-problematicno>
- International Pond Conference 2024: Ponds and pondscapes for biodiversity, climate and people, <https://ponderful.eu/>
- Freshwater Habitats Trust, <https://freshwaterhabitats.org.uk/>
- Wildlife Trust Organisation, <https://www.wildlifetrusts.org/>
- Smernice za dolgoročno upravljanje zelene infrastrukture in povezane biotske raznovrstnosti v čezmejni kulturni krajini ITA-SLO / Linee guida per la gestione a lungo termine delle infrastrutture verdi e della relativa biodiversità nel panorama transfrontaliero ITA-SLO, ENGREEN, 2022
- ReNature Model upravljanja: Smernice za nadaljnje širjenje novega modela upravljanja na podlagi ekosistemskih storitev, Park Škocjanske jame, Slovenija, projekt ReNature, marec 2024
- Okrogla voda priročnik o kalih, Zavod RS za varstvo narave Ljubljana, 2007
- Spletna stran Parka Škocjanske jame, <https://www.park-skocjanske-jame.si/>
- Spletna stran Naravni rezervat Doline Glinščice, <http://www.riservavalrosandra-glinscica.it/sl/rezervat-doline-glinščice>
- Spletna stran Turismo FVG, <https://www.turismofvg.it/>
- Spletna stran Visit Kras, <https://www.visitkras.info/krajinski-park-doline-glinscice>
- Glasilo Parka Škocjanske jame, Ob reki v podzemlje, Tu sem doma: Unescova biosferna območja, Škocjan, december 2024, št. 7
- Uradni list Republike Slovenije, št. 31/2024 z dne 9.4.2024, Resolucija o Programu varstva in razvoja Parka Škocjanske jame za obdobje 2024–2028 (RePVRPŠJ24–28), stran 2614.
- Netopirji v Parku Škocjanske jame, Škocjan, Park Škocjanske jame, 2017
- Kras: voda in življenje v kamniti pokrajini: = water and life in a rocky landscape. Založba ZRC, ZRC SAZU, 2005, str. 564.
- Turizem v Občini Hrpelje-Kozina in možnosti za njegov nadaljnji razvoj, diplomsko delo, Urška Barba, Ljubljana, 2011
- Spletna stran Občine Hrpelje-Kozina, <https://www.hrpelje-kozina.si/objave/175>, 8.11.2024
- McWilliam, Wendy, e Andreas Wesener. 2021. «Attitudes and Behaviours of Certified Winegrowers towards the Design and Implementation of Biodiversity Farming Strategies».
- Coroş, Monica Maria, Ana Monica Pop, e Andrada Ioana Popa. 2019. «Vineyards and Wineries in Alba County, Romania towards Sustainable Business Development».
- Ruggieri, F.; Coulon-Leroy, C.; Mazé, A. - Sustainability 2023. «How Can Collective Action Support the Agroecological Transition in Geographical Indication Vineyards? Insights from the Loire Valley Wine Area».

6.3 Akcijski načrt

V naslednji tabeli so navedene nekatere zaveze, ki jih nameravajo projektni partnerji in/ali deležniki, vključeni v dejavnosti, prevzeti v prihodnjih letih v zvezi s temami in cilji, obravnavanimi v ENGREEN 2.

Številka cilja	Predlagani ukrepi	Pričakovani rezultati	Predlog koordinatorja	Časovna razporeditev	Potencialni viri
1.4	Nakup zemljišča, kjer je nekoč stal eden od mlinov, za obnovo stavbe in prispevanje k ohranjanju kulturne in naravne krajine območja.	Zaključek postopka nakupa in registracija nepremičnine na ime občine.	Občina Dolina	Kratkoročno (1 leto)	Srednje visoko (nad 25.000 €)
2.2	Ureditev zemljišča, kjer je nekoč stal eden od mlinov bo pripomogla k nadgradnji projekta Engreen 2 in boljši prepoznavnosti območja. Začetno bomo lahko območje opremili tudi z opisom o delovanju mlina, ki bi ga po možnosti obnovili v razstavne in učne namene.	Obnova mlina bo zaključena.	Občina Dolina	Srednjeročno (2–3 leta)	Srednje visoko (nad 25.000 €)
3.3.					
3.6					
3.6	Razvoj integriranih učnih in turističnih poti v dolini Glinščice Vzpostavitev tematskih poti, kidediščini; povezovanje s pohodniškimi in naravoslovnimi potmi; podaljšanje časa drugim zanimivostmi naravnega rezervata, kot so kraški pojavi, biotska rezervata, ki združuje zgodovino, naravo in raznovrstnost in potok Glinščica. Poti bodo opremljene z informacijskimi tablam, razglednimi točkami ter počivališči ob sprehajalnih trasah.	Povečanje privlačnosti trajnostnega turizma v rezervatu; ozaveščanje o kulturni dediščini; povezovanje s pohodniškimi in naravoslovnimi potmi; podaljšanje časa drugim zanimivostmi naravnega rezervata, ki združuje zgodovino, naravo in raznovrstnost in potok Glinščica. Poti bodo opremljene z informacijskimi tablam, razglednimi točkami ter počivališči ob sprehajalnih trasah.	Občina Dolina	Srednjeročno (2–3 leta)	Srednje (5.000–25.000 €)

Številka cilja	Predlagani ukrepi	Pričakovani rezultati	Predlog koordinatorja	Časovna razporeditev	Potencialni viri
3.6	Promocija in ovrednotenje zgodovinskih raziskav o mlinih Objava in širjenje informativnih srečanj, razstav in razpoložljivih izobraževalnih gradiv.	Krepitev znanja o naši preteklosti, ozaveščanje lokalne skupnosti in rezultate obiskovalcev ter ovrednotenje opravljenih raziskav z izvedbo raziskav.	Občina Dolina	Srednjeročno (2-3 leta)	Srednje nizko (pod 5.000 €)
3.5	Usposabljanje okoljskih in pohodniških vodnikov Razvoj strokovnih veščin naravoslovnih vodnikov v povezavi s preteklostjo in delovanjem mlinov ter ledenic; vključitev obiskov mlinov in ledenic v že uveljavljene pohodniške poti v dolini Glinščice.	Obogatitev obstoječe pohodniške ponudbe; razvoj posebnih kompetenc krajevnih vodnikov; povezovanje naravne in kulturne dediščine.	Občina Dolina	Srednjeročno (2-3 leta)	Srednje nizko (pod 5.000 €)
3.3	Izobraževalni programi za šole o mlinih, ledenicah in rečnem ekosistemu Razvoj strukturiranih učnih poti osnovne šole in nižje srednje šole, ki povezujejo zgodovino mlinov in ledenic z okoljskim izobraževanjem ter biotsko raznovrstnostjo doline Glinščice in širšo okolico.	Ozaveščanje mladih generacij; ustvarjanje namenskih učnih gradiv; povezovanje kulturne in naravne dediščine; aktivno vključevanje lokalnih šol.	Občina Dolina	Srednjeročno (2-3 leta)	Srednje nizko (pod 5.000 €)

Številka cilja	Predlagani ukrepi	Pričakovani rezultati	Predlog koordinatorja	Časovna razporeditev	Potencialni viri
3.5	"Dan doline Glinščice: med preteklostjo"	Valoracija naravne in kulturne dediščine rezervata; spodbujanje ozaveščenosti o kraških pojavih; povečanje zavedanja o obnovljenega mlina in ledenice z drugimi lokalni biotski raznovrstnosti; ustvarjanje bogastvi rezervata: vodeni ogledi kraških pojavov, opazovanje raznolike flore in favne, predstavitev zgodovinskega hidravličnega inženiringa mlina ter tehnik ohranjanja ledenice ter okoljske izobraževalne dejavnosti o biotski raznovrstnosti doline Glinščice in okolice.	Občina Dolina	Kratkoročno (1 leto)	Srednje (5.000–25.000 €)
3.5	Multimedijska instalacija v centru doline Glinščice	Poglobljeno doživetje za vse obiskovalce učnega centra, s poudarkom na Vzpostavitev interaktivne točke z zaslonidostopnosti in vključevanju; tehnološko na dotik in očali za razširjeno resničnost, izpostavljanje dediščine; možnost uporabe ki obiskovalcem omogoča virtualni ogledne glede na vremenske razmere; mlinov in ledenice v njihovi prvotni obliki, integracija z obstoječo izobraževalno virtualno raziskovanje hidravličnih mehanizmov in tehnik ohranjanja ledu ter razumevanje razvoja pokrajine doline Glinščice in okolice skozi čas.	Občina Dolina	Srednjeročno (2–3 leta)	Srednje (5.000–25.000 €)
1.1	Čezmejno sodelovanje – razvoj skupnih projektnih idej za valorizacijo biotske raznovrstnosti ter naravne in kulturne dediščine.	Krepitev čezmejnega sodelovanja; integrirane turistične poti; izmenjava dobrih praks.	Občina Dolina	Dolgoročno (nad 3 leta)	Srednje visoko (nad 25.000 €)

Številka cilja	Predlagani ukrepi	Pričakovani rezultati	Predlog koordinatorja	Časovna razporeditev	Potencialni viri
3.2	Revitalizacija vinske poti Pramaggiore s promocijo in mreženjem vinarjev in njihovih prodajnih mest, tudi krajinjskega in vinskega sistema različnih podjetij, ki jih je obiskati, in storitev, ki so na območju.	Vključevanje mladih vinarjev, pa tudi gostinskih in turističnih operaterjev ter zveznih združenj in institucij. Prenova logotipa. Identifikacija poti in povezav. Organizacija začetnega dogodka za revitalizacijo.	Konzorcij vin DOC Benetk, Zdrženje vinske poti Lison-Pramaggiore DOC	Kratkoročno (1 leto)	Srednje nizko (pod 5.000 €)
3.5	Študija izvedljivosti in izvedba območja Benetke DOC» kot orodja za spodbujanje počasnega turizma in raziskovanja območja, krepitev njegove vinarske dediščine in zelene infrastrukture (od obalnega območja do obalnih gozdov, vzdolž vodnih poti in skozi nižinske gozdove). Ozaveščen turizem, ki podpira lokalne skupnosti in tradicionalne obrti, hkrati pa spodbuja odkrivanje naravnih in kulturnih znamenitosti območja.	»Poti Razvoj študije izvedljivosti. Otvoritev poti.	Konzorcij vin DOC iz Benetk, Zdrženje vinske poti Lison-Pramaggiore DOC	Srednjeročno (2-3 leta)	Srednje (5.000-25.000 €)
1.3	Nadaljevanje popisov zelene infrastrukture	Posodobljena baza stanja zelene infrastrukture ob uporabi digitalnih aplikacij (npr. aplikacije ArcGIS) kot nadgradnja popisov v ENGREEN in ENGREEN 2	Park Škocjanske jame	Dolgoročno (nad 3 leta)	Srednje nizko (pod 5.000 €)
1.4	Trajnostno načrtovanje ohranjanja zelene infrastrukture	Načrtovanje obnov in tekočega vzdrževanja kalov (vključno z investicijami)	Park Škocjanske jame	Kratkoročno (1 leto)	Srednje nizko (pod 5.000 €)

Številka cilja	Predlagani ukrepi	Pričakovani rezultati	Predlog koordinatorja	Časovna razporeditev	Potencialni viri
2.2	Obnova kalov na Krasu, vodnih teles pri gradu Rihemberk in vodnega zadrževalnika pri Kozini	na biosfernem območju Škocjanske jame in Natura 2000 Kras območju, iskanje virov financiranja, vodenje evidence zelene infrastrukture Vsaj 12 obnovljenih kalov na Krasu; Ureditev 2 vodnih teles pri gradu Rihemberk; Obnova 2.200 m2 vodnega zadrževalnika na Klancu	Park Škocjanske jame	Srednjeročno (2-3 leta)	Srednje visoko (nad 25.000 €)
2.2	Vzpostavitev podhodov in varovalnih ograj za dvoživke npr. v Klancu pri Kozini, Gradišica	800 m2 urejenega pasu	Park Škocjanske jame	Srednjeročno (2-3 leta)	Srednje visoko (nad 25.000 €)
2.2	Obnova suhih zidov	800 m2 suhih zidov	Park Škocjanske jame	Srednjeročno (2-3 leta)	Srednje visoko (nad 25.000 €)
2.2	Obnova vzhodno submediteranskih suhih travnišč z odstranjevanjem zarasti na zaraščenih površinah	80 ha neto obnovljenih površin	Park Škocjanske jame	Srednjeročno (2-3 leta)	Srednje visoko (nad 25.000 €)
2.2	Dosejevanje semenskih mešanic vzhodno submediteranskih suhih travnišč	Dosejevanje na 10 ha zemljišč	Park Škocjanske jame	Srednjeročno (2-3 leta)	Srednje visoko (nad 25.000 €)
2.2	Odstranjevanje tujerodnih invazivnih vrst na vzhodno submediteranskih suhih travnišč	1,5 ha površine očiščene invazivnih vrst	Park Škocjanske jame	Srednjeročno (2-3 leta)	Srednje (5.000-25.000 €)
2.3	Varovanje dvoživk na kritičnih cestnih odsekih, s prenašanjem čez ceste	Zmanjšanje groženj populacij 7 vrst dvoživk	Park Škocjanske jame	Srednjeročno (2-3 leta)	Srednje visoko (nad 25.000 €)
2.3	Monitoring dvoživk v vodnih telesih na biosfernem območju Škocjanske jame	Monitoring 10 vodnih teles letno	Park Škocjanske jame	Kratkoročno (1 leto)	Srednje nizko (pod 5.000 €)

Številka cilja	Predlagani ukrepi	Pričakovani rezultati	Predlog koordinatorja	Časovna razporeditev	Potencialni viri
3.5	Mreža šol Parka Škocjanske jame	Izvajanje aktivnosti izobraževanja in ozaveščanja za 13 osnovnih šol Biosfernega območja Škocjanske jame	Park Škocjanske jame	Kratkoročno (1 leto)	Srednje (5.000–25.000 €)
3.5	Sodelovanje s srednjimi šolami in fakultetami	Izvajanje aktivnosti izobraževanja in ozaveščanja s področja biologije, naravovarstva, geologije, arheologije, kulturne dediščine	Park Škocjanske jame	Kratkoročno (1 leto)	Srednje nizko (pod 5.000 €)
3.6	Dogodek Regalnica	Izvajanje dogodka ljudske znanosti za popis zelene rege na 140 lokacijah območij Kras, Istra, Brkini in širše	Park Škocjanske jame	Kratkoročno (1 leto)	Srednje nizko (pod 5.000 €)
3.6	Zbiranje podatkov v sodelovanju s širšo javnostjo	Digitalne akcije zbiranja podatkov o zavarovanih vrstah (npr. zelena krastača, rogač, bršljanov pojalnik, jadranska smrdljiva kukavica)	Park Škocjanske jame	Kratkoročno (1 leto)	Srednje nizko (pod 5.000 €)
3.6	Raziskovalni vikendi	Večdnevni dogodki za zbiranje podatkov z vključevanjem študentov in raziskovalcev	Park Škocjanske jame	Kratkoročno (1 leto)	Srednje (5.000–25.000 €)
2.2	Obnova in ohranjanje ledenic kot elementov zelene infrastrukture	Revitalizacija vsaj 5 ledenic na območju Krasa	OHK	Srednjeročno (2–3 leta)	Srednje (5.000–25.000 €)
3.6	Aktivno vključevanje lokalne skupnosti v obnovo in upravljanje ledenic	Organizacija delavnic in izobraževanje, vzpostavitev prostovoljskih programov za pomoč pri obnovi in vzdrževanju ledenic, sodelovanje z lokalnimi šolami, prenos lokalnega znanja in izkušenj	OHK	Srednjeročno (2–3 leta)	Srednje (5.000–25.000 €)

7 Priloga 1: Popis dobrih praks

V nadaljevanju je predstavljenih 18 primerov dobrih praks upravljanja in vrednotenja elementov zelene infrastrukture, prisotnih na območju vzhodnih Benetk, ki so sad raziskave o stanju na celinski ravni. Smoter raziskave je bilo zbiranje uporabnih podatkov za upravljavce zelene infrastrukture na projektnem območju, ki jih lahko z ustreznimi prilagoditvami glede na posamezno okolje vnesejo na ozemlje v svoji pristojnosti.

Primeri dobrih praks so predstavljeni v priročnih preglednicah, kjer so informacije navedene po razdelkih, in sicer:

- Kategorija/e elementov ZI: opisuje tip elementov zelene infrastrukture (npr. gozdne površine z visoko naravovarstveno vrednostjo);
- Področje DP: področje dejavnosti primera dobre prakse (ohranjanje/upravljanje in/ali vrednotenje/soudeležba);
- Cilj dobre prakse: cilj, ki ga dobra praksa želi doseči (npr. preprečevanje erozije tal);
- Učinki na okolje: dejanski rezultati, ki jih je dobra praksa doprinesla okolju;
- Družbeno-gospodarski učinki: dejanski rezultati, ki jih je dobra praksa zagotovila na družbenem in gospodarskem področju;
- Kratek opis: opis izvedenih dejavnosti;
- Geografski obseg izvajanja: območje in nivo (lokalni, regionalni, državni, meddržavni), kjer je bila dobra praksa uvedena;
- Viri / spletni viri: uporabni viri, kjer je mogoče pridobiti več podatkov in podrobnejše informacije o dobri praksi.

DP 01	Projekt Väinameri
Kategorija/e elementov ZI	Jedrna območja Vozlišča; območja obnove/preureditve; območja trajnostne rabe tal
Področje DP	Vrednotenje/soudeležba
Cilji dobre prakse	Obnova in ohranjanje polnaravne obale in ekosistemov
Učinki na okolje	a) ohranjanje in obnova biotske raznovrstnosti b) sprememba pristopov k upravljanju ekosistema, k določanju kmetijskih politik in politik regionalnega razvoja; c) čiščenje vode/ravnanje z odpadki.
Družbeno-gospodarski učinki	a) povečanje ekoturizma na regionalni ravni; b) povečanje okoljske ozaveščenosti v Estoniji in sosednjih državah (SU, LV, LT); c) vzpostavitev popolnih oskrbovalnih verig (mesna, obrtniška, turistična); d) povečana sposobnost lokalnih oblasti za podporo trajnostnim podjetjem.
Kratek opis dejavnosti	Cilj projekta je obnova in ohranjanje ekosistemov na polnaravni obali z izvedbo različnih povezanih dejavnosti, ki prispevajo k gospodarskemu razvoju podeželja in turistični privlačnosti območja. 1. Upravljanje krajine in travniških površin: povečan obseg obdelanih nepogojenih travnikov z ohranjanjem naravnega stanja območja (ukrepi na pašnikih/travnikih, vzpostavitev visokokakovostne verige trgovanja z govejim mesom, usposabljanja, učni izleti, raziskave o vrstah-kazalcih). 2. Obrt: spodbujanje obrtnih dejavnosti, temelječih na upravljanju obalnih travnikov, usposabljanja, raziskava novih tržnih rešitev, znamčenje (blagovna znamka Väinameri), mednarodni odnosi (švedsko obrtno združenje), izboljšanje kakovosti volne (ovčjereja). 3. Turizem: povečanje turistične privlačnosti malega naravnega turizma, povečanje sposobnosti lokalnih ponudnikov: razvoj lokalne mreže ponudnikov; izvedba preizkusa primera z združenjem WWF, spodbujanje mednarodnega povezovanja. 4. Ozaveščanje in širjenje: širjenje informacij, izkušenj in rezultatov projekta širši javnosti, novinarjem ter oblastem na deželni in državni ravni.
Geografski obseg izvajanja	Estonija, obala Väinameri (lokalni/deželni)
Viri/spletni viri	POROČILO WWF (ENG): https://discomap.eea.europa.eu/map/Data/Milieu/OURCOAST_029_EE/OURCOAST_029_EE_Doc4_VainameriProjectFinalReport.pdf Research Center Arhipelaag, Toomas Kokovin (ENG): https://www.digar.ee/arhiiv/en/download/112386

DP02	Obnova gozdov v narodnih parkih Šumava in Krkonoši
Kategorija/e elementov ZI	Jedrna območja
Področje DP	Ohranjanje/upravljanje
Cilji dobre prakse	Omilititev podnebnih sprememb, pogozdovanje za preprečevanje erozije tal, izboljšanje kakovosti vode in tal
Učinki na okolje	a) skladiščenje 9,8 milijonov ton CO ₂ ; b) povečanje biotske raznolikosti ter nivoja odpornosti ekosistema, okrepitev genskih fondov; c) povečala se je sposobnost tal za zadrževanje vode, zmanjšala sta se erozija tal ter kislost tal in mirujočih vod (kar je spodbudilo čiščenje vode).
Družbeno-gospodarski učinki	a) povečana ozaveščenost javnosti o ekosistemskih storitvah in upravljanju gozdov; b) povečanje turizma na prostem (npr. sprehodov in pohodništva poleti, smučanja pozimi)
Kratek opis dejavnosti	Cilj projekta je ohraniti obstoječe stanje biotske raznovrstnosti in obnoviti naravni ekosistem na območju dveh narodnih parkov na Češkem. Pogozdovanje se je izvajalo na vseh štirih predelih parka, ki so bili opredeljeni na podlagi smernic Unescovega programa MAB. Najvišja prednostna naloga je bilo reševanje vrst, ki jim grozi izumrtje. Najbolj ogrožene vrste se najprej gojijo in nato posadijo na območja, ki jih je treba obnoviti. Druga prednostna naloga je bila zasaditev dreves, ki zmanjšujejo kislost tal, kot je na primer navadna bukev (<i>Fagus sylvatica</i>). Glede na stopnjo poškodb so bili opredeljeni različni cilji obnove ekosistema. Na predelih ena in dva je namen posegov ohranjanje stanja malo poškodovanih območij in zasaditev domorodnih dreves in rastlin na najbolj poškodovanih območjih. Omenjena predela zajemata bolj občutljiva visokogorska območja z visoko stopnjo biotske raznovrstnosti. Cilj na predelih tri in štiri, ki se nahajata na vplivnem območju (zunaj parka), je ohraniti kakovost vode, zmanjšati rabo tal in izboljšati upravljanje s travniki.
Geografski obseg izvajanja	Češka republika, Narodni park Krkonoši, Narodni park Šumava (lokalni/deželni)
Viri/spletni viri	Narodni park Krkonoši (ENG): https://www.krnep.cz/en/ Narodni park Šumava (ENG): https://www.npsumava.cz/en/ University of Minnesota, Paper "Forest Restoration in Krkonoše National Park, Czech Republic", Suzanne Savanik (ENG): https://conservancy.umn.edu/bitstream/handle/11299/59278/4.2.Savanick.pdf?sequence=1&isAllowed=y

DP03	Alpsko-karpatski koridor
Kategorija/e elementov ZI	Naravni povezovalni elementi; območja obnove/preureditve; umetni povezovalni elementi
Področje DP	Ohranjanje/upravljanje
Cilji dobre prakse	Ohranjanje stanja biotske raznovrstnosti: selitev vrst znotraj razdrobljenega naravnega območja
Učinki na okolje	a) izboljšanje sestave habitatov in načrtovanja na podlagi modela ekološkega koridorja; b) varovanje in ohranjanje območja, po katerem poteka ekološki koridor; c) vzdrževanje mreže zelenih površin; d) omilitev negativnih vplivov podnebnih sprememb.
Družbeno-gospodarski učinki	a) povečanje okoljske vzgoje in ozaveščenosti; b) vzpostavitev območja za prosti čas in šport (kolesarska steza).
Kratek opis dejavnosti	Projekt želi vzpostaviti in vzdrževati 120 km dolg koridor med Alpami in Karpati s ciljem preprečevanja vse večje razdrobljenosti, ki je posledica intenzivnejših kmetijskih praks, hitrega širjenja pozidanih območij in prometne infrastrukture. Osrednji cilji so ohranjanje opredeljenih habitatov in omogočanje selitve ter genske izmenjave med populacijami divjadi. Predvideni ukrepi so: izboljšanje prometne mreže z izgradnjo »zelenih mostov« na ključnih točkah/ozkih grlih na avtocestah in vzpostavitev ustreznih habitatnih krp oz. odskočnih desk znotraj samega koridorja. Prav tako so predvidene dejavnosti ozaveščanja javnosti in okoljske vzgoje v deželnih šolah.
Geografski obseg izvajanja	Avstrija in Slovaška (meddržavni)
Viri/spletni viri	GIS spletna stran projekta (ENG): https://www.arcgis.com/apps/MapJournal/index.html?appid=a067fd8a870c46a0bcf224aff2e70d0f

DP04	Dogovor o biotski raznovrstnosti na Pontinski ravnini
Kategorija/e elementov ZI	Območja trajnostne rabe tal; naravni povezovalni elementi; umetni povezovalni elementi
Področje DP	Vrednotenje/soudeležba
Cilji dobre prakse	Zaustavitev izgube biotske raznovrstnosti in vrednotenje ekološkega pomena Pontinske ravnine
Učinki na okolje	a) obnova in varovanje habitatov in ekosistemov; b) povečanje sposobnosti ekosistemskih storitev; c) upravljanje mreže zelenih površin.
Družbeno-gospodarski učinki	a) povečanje dohodka kmetov b) ohranjanje podeželske krajine
Kratek opis dejavnosti	Dogovor o biotski raznovrstnosti je rezultat omizja med lokalnimi odločevalci (Dežela, Pokrajina, občine) in kmetijami (posamezne kmetije ali združenja) o ekološkem upravljanju kmetijskih ekosistemov z uvedbo usklajenih ukrepov in orodij kot informativna in finančna podpora. Kmetovalcem so na voljo: <ul style="list-style-type: none"> • katalog, ki vsebuje opis izbranih kmetijskih praks (kratko in dolgoročni vplivi na proizvodnjo in okolje); • informacijska točka, ki jim nudi pomoč pri postopku predložitve zahtevka za finančna sredstva za izboljšanje kmetijsko-ekoloških praks; • aplikacija, ki jim pomaga pri načrtovanju trajnosti in ocenjevanju poslovne uspešnosti na področju agronomije, gospodarstva in ekologije.
Geografski obseg izvajanja	Italija, Pokrajina Latina (lokalni, deželni)
Viri/spletni viri	Magaudda, S.; Muccitelli, S.; Pozzi, C. "La governance ambientale dell'Agro Pontino: Dalla rete ecologica ai contratti di fiume". Reticula 2019, 22, 49-59. (ITA)

DP05	Zeleni obroč mesta Mirandola
Kategorija/e elementov ZI	Območja trajnostne rabe tal; mestni in primestni zeleni elementi
Področje DP	Ohranjanje/upravljanje in vrednotenje/soudeležba
Cilji dobre prakse	Zmanjšanje porabe energije in omilitev podnebnih sprememb
Učinki na okolje	a) skladiščenje CO ₂ ; b) povečanje sposobnosti za zagotavljanje ekosistemskih storitev.
Družbeno-gospodarski učinki	a) razvoj trajnostne stanovanjske gradnje; b) povečanje vrednosti nepremičninske dediščine; c) vzpostavitev območja za rekreacijo.
Kratek opis dejavnosti	Cilj lokalnega energetskega načrta Občine Mirandola v Deželi Emilija-Romanja je občutno zmanjšati porabo energije in prispevati k blaženju podnebnih sprememb (20% zmanjšanje porabe energije do leta 2020). Med predvidenimi ukrepi je tudi ureditev obmestnega zelenega obroča s preureditvijo območja, ki bo poleti senčno in hladno in bo omogočalo skladiščenje ogljikovega dioksida. V ta namen se priznava »prenos pravic do razvoja«, ki graditeljem daje možnost, da velikost objektov povečajo, pod pogojem da znaten del svojega ozemlja preuredijo v zeleno površino. Posamezne zelene površine tvorijo tako nesklenjen zeleni pas. Bolj prožni in prilagodljivi gradbeni predpisi vabijo graditelje, da aktivno sodelujejo pri mestnem načrtovanju, čakalne dobe za pridobitev gradbenega dovoljenja pa se tako skrajšajo. Povezan ukrep »Mesto v gozdu« stremi k oblikovanju javne gozdnate površine, velikosti približno 1,3 milijonov m ² , z uvedbo programov gradnje nizkoenergijskih stanovanjskih zgradb. Vzdolž novega avtocestnega priključka bo tako nastalo 440.000 m ² veliko gozdnato območje.
Geografski obseg izvajanja	Italija, Občina Mirandola (lokalni)
Viri/spletni viri	Publikacija italijanskega ministrstva za okolje (ITA) "Le Infrastrutture Verdi e i Servizi Ecosistemici in Italia come Strumento per le Politiche Ambientali e la Green Economy: Potenzialità, Criticità e Proposte" https://www.minambiente.it/sites/default/files/archivio/allegati/natura_italia/valutazioni_proposte_infrastrutture_verdi.pdf

DP06	Spodbujanje obdelovanja kmetijskih zemljišč z visoko naravno vrednostjo (HNV)
Kategorija/e elementov ZI	Območja trajnostne rabe tal; naravni povezovalni elementi; umetni povezovalni elementi
Področje DP	Vrednotenje/soudeležba
Cilji dobre prakse	Preprečevanje opuščanja rabe kmetijskih zemljišč z visoko naravno vrednostjo (HNV)
Učinki na okolje	a) obnova biotske raznovrstnosti b) obnova in ohranjanje stanja habitatov in ekoloških koridorjev c) vzpostavitev varovanih mikro območij
Družbeno-gospodarski učinki	a) povišanje kakovosti življenja b) razvoj turizma na odprtem (pohodništvo, kolesarski turizem) c) povišanje dohodka lokalnih kmetov z uvedbo ekološko kmetijskih praks
Kratek opis dejavnosti	Fundacija ADEPT je v Romuniji izvedla različne projekte s ciljem reševanja problema opuščanja obdelovanja kmetijskih površin HNV z diverzifikacijo dohodkov kmetov, vzpostavitvijo mrež prenočišč, preureditvijo stez za gorsko kolesarjenje ter naravnih poti in usposabljanjem vodičev. Ti projekti so razvili državno blagovno znamko lokalnih pridelkov in izdelkov, ki se pridelujejo oz. proizvajajo na zadevnih območjih. Kot primer naj navedemo kraj Tarnava ob morju; to je nižinsko območje z visoko biotsko raznovrstnostjo veliko 85.000 ha, ki ga obdeluje 5.000 družin, združenih v manjše kmetijske skupnosti. Habitate so najprej kartirali in preučili, da bi ugotovili, katera območja je treba obnoviti. Nato so izvedli akcijske ohranitvene načrte, ki so bili pripravljani v sodelovanju s kmetovalci in lastniki zemljišč. Sledila je določitev prednostnih območij, namenjenih ohranitvi. Na nekaterih vročih točkah pa so bili ustanovljeni mikro naravni rezervati, katerih upravljanje je bilo zaupano lastnikom zemljišč, s katerimi so bile podpisane preprosta in praktične pogodbe.
Geografski obseg izvajanja	Romunija, deželni/državni
Viri/spletni viri	Adept Fundatia (ENG): https://fundatia-adept.org/#pll_switcher

DP07	Krajinski park Sečoveljske soline in območje N2K
Kategorija/e elementov ZI	Površine trajnostne rabe tal
Področje DP	Ohranjanje/upravljanje in vrednotenje/soudeležba
Cilji dobre prakse	Vzpostavitev večfunkcionalne ZI, ki učinkovito združuje dejavnost proizvodnje soli z dejavnostmi za prosti čas ter omogoča ohranjanje ugodnega stanja edinstvenih habitatov slanljubnih rastlinskih vrst in »ciljnih vrst«.
Učinki na okolje	a) blažitev podnebnih sprememb b) ohranjanje/upravljanje večjega mokrišča (habitata in biotske raznovrstnosti) c) upravljanje vodnega režima
Družbeno-gospodarski učinki	a) trajnostno pridobivanje soli b) razvoj trajnostnega turizma c) ozaveščanje javnosti
Kratek opis dejavnosti	Krajinski park Sečoveljske soline je prvo zavarovano območje na državni ravni v Sloveniji, ki ga s koncesijo upravlja zasebno podjetje. Poleg ohranjanja »ciljnih vrst« (ptic, dvoživk in rib) in habitatov se istočasno izvajajo ukrepi za razvoj turizma in trajnostno pridobivanje soli. Posebni ukrepi so tako pripomogli k uspešnemu nadzoru in upravljanju voda ter povečanju ozaveščenosti javnosti o okoljskih temah.
Geografski obseg izvajanja	Slovenija, območje izliva reke Dragonja (lokalni)
Viri/spletni viri	Krajinski park Sečoveljske soline (ENG): https://www.naravniparkislovenije.si/en/nature-parks/secovlje-salina-nature-park

DP08	Mreža naravnih rezervatov v Avtonomni pokrajini Trento
Kategorija/e elementov ZI	Jedrna območja; naravni povezovalni elementi
Področje DP	Ohranjanje/upravljanje in vrednotenje/soudeležba
Cilji dobre prakse	Opredelitev inovativnega pristopa za upravljanje varovanih območij in območij ekološkega povezovanja s prenosom dejavnosti upravljanja, ohranjanja in vrednotenja na obstoječe lokalne uprave.
Učinki na okolje	a) boljše spoznavanje potencialov in težav danega območja s posledično izvedbo raziskav in projektov za aktivno ohranjanje ter drugih primernejših pobud, prilagojenih na posebne okoliščine; b) povečana ekološka povezanost raznih, že obstoječih varovanih območij.
Družbeno-gospodarski učinki	a) večja večfunkcionalna povezanost okoljskih tem z gospodarskimi, družbenimi in kulturnimi vidiki s posebnim poudarkom na ključni vlogi dejavnosti širjenja; b) določitev projektov s pristopom od spodaj navzgor z udeležbo lokalnih deležnikov; c) oblikovanje poti trajnostnega turizma.
Kratek opis dejavnosti	<p>Mreža naravnih rezervatov predstavlja inovativen pristop na področju ohranjanja in vrednotenja okoljskih virov:</p> <ul style="list-style-type: none"> • uresničuje se s prenosom upravljaljskih pristojnosti na področju varstva iz Avtonomne pokrajine Trento na neposredno prizadete občine in skupnosti v sklopu izvajanja temeljnega načela subsidiarnosti; • to organizacijsko orodje se sproži na pobudo prostorsko udeleženih občin in skupnosti s ciljem skupnega in koordiniranega upravljanja več varovanih območij, ki se nahajajo zunaj parka in za katera že veljajo varstvene omejitve po veljavni zakonodaji; • je uradno sklenjena s podpisom Triletnega programskega sporazuma, čigar veljavnost se lahko podaljša. V sporazumu se občino, skupnost ali drugo ustanovo določi kot nosilca odgovornosti z jasno dodeljenimi nalogami, še zlasti nalogo koordinacije pri upravljanju mreže naravnih rezervatov; • V programskem sporazumu so navedeni: <ul style="list-style-type: none"> ○ veljavnost, ki ne sme biti krajša od treh let, in možnosti njenega podaljšanja; ○ referenčno območje mreže naravnih rezervatov; ○ cilji; ○ oblike in način koordinacije; ○ vloge podpisnikov in način sodelovanja; ○ finančni načrt ukrepov in dejavnosti za vzpostavitev in začetno upravljanje mreže naravnih rezervatov, vključno z možnostmi podaljšanja in posodobitve.
Geografski obseg izvajanja	Italija, Avtonomna pokrajina Trento (deželni/lokalni)
Viri/spletni viri	(IT) Rete di Riserve del Trentino http://www.areeprotette.provincia.tn.it/reti_di_riserve_sezione/

DP09	Okoljsko usmerjen skupni prostorski načrt Rjavi srakoper
Kategorija/e elementov ZI	Naravni povezovalni elementi; območja trajnostne rabe tal
Področje DP	Ohranjanje/upravljanje
Cilji dobre prakse	Obnova habitata vrste z vzdrževanjem živih mej
Učinki na okolje	a) krepitev funkcije živih mej kot ustrezeni habitat ciljne vrste in ključni element pri zagotavljanju biotske raznovrstnosti in ekološke povezanosti znotraj kmetijskega okolja; b) uvedba trajnostnejših kmetijskih praks na raznoliki in pestri krajini s pozitivnimi učinki na živalstvo in rastlinstvo odročnih/erozijsko ogroženih okolij zaradi prisotnosti človekovih dejavnosti.
Družbeno-gospodarski učinki	a) povečanje turistične ponudbe z novimi možnostmi za prosti čas in spoznavanje okolja (spomladansko opazovanje ptic); b) ozaveščanje vključenih kmetovalcev, lokalnega prebivalstva in turistov; c) nove poslovne možnosti za sodelujoče kmetije.
Kratek opis dejavnosti	<p>Dejavnosti so rezultat okoljsko usmerjenega skupnega prostorskega načrta. V fazi soudeležbe se je številnih srečanj z deležniki udeležilo 8 kmetijskih in živinorejskih podjetij, ki posedujejo ali upravljajo zemljišča, kjer se nahajajo žive meje. Ta so se zavzela, da bodo izvedla predvidene dejavnosti za dobo 5 let in bodo tako postala nosilci dejavnosti. V drugi fazi je potekal izvedbeni načrt:</p> <ul style="list-style-type: none"> • nosilci dejavnosti so zagotovili vzdrževanje živih mej in odstranili odpadni material ob upoštevanju raziskav o prisotnosti vrste in tehničnih navodil, ki so bila podana v za to sestavljen dokument »Smernice za vzdrževanje živih mej«; • vzdrževalna dela so potekala v obdobju med 15. septembrom in 15. marcem, da bi preprečili morebitne motnje na ptice v času gnezditve; • nosilci dejavnosti morajo vzdrževati žive meje ves čas trajanja načrta; • nosilcem dejavnosti se izplačuje nadomestilo za opravljeno delo po predhodnem preverjanju, ki ga pooblaščen strokovnjak opravi na podlagi posebnega merskega izračuna in agronomske ocene, s katero se opredelijo dejansko nastali stroški za upravljanje. <p>Za širjenje informacij o projektu je odgovorna mreža naravnih rezervatov, ki bo lokalno prebivalstvo in turiste osveščala z:</p> <ul style="list-style-type: none"> • oblikovanjem opisnih tabel; • izvajanjem projekta spomladanskega opazovanja ptic, imenovanega »Cvetje in perje«, ki je namenjen opazovanju rjavega srakopera in na splošno biotske raznovrstnosti živalskih in rastlinskih vrst na kmetijskem ekosistemu; • razdeljevanjem informativnih letakov o rjavemu srakoperu in prizadevanjih kmetij pri ohranjanju te vrste.
Geografski obseg izvajanja	Italija, Dolina Fiemme, Trento (deželni/lokalni)
Viri/spletni viri	(IT) Presentation of the Project Averla Piccola https://www.reteriservefiemmeaviso.it/sites/default/files/pdf/Progetto.averla.piccola.pdf

DP10	ManiFlù
Kategorija/e elementov ZI	Jedna območja; naravni povezovalni elementi
Področje DP	Soudeležba/vrednotenje
Cilji dobre prakse	Spodbujanje udeležbe celostne skupnosti pri upravljanju območja Rečnega parka Sarca
Učinki na okolje	a) povečanje ozaveščenosti in pripadnosti lokalnega prebivalstva naravnemu okolju, ki posredno prispeva k učinkovitejšemu varovanju; b) povečanje znanstvenega poznavanja območja z zbiranjem podatkov v sklopu dejavnosti ljubiteljske znanosti.
Družbeno-gospodarski učinki	a) široka paleta dejavnosti za prosti čas in širjenja informacij, ki so namenjene prebivalstvu in turistom; b) priložnost za promocijo lastnih pobud lokalnih združenj in zadrug ter poklicnih delavcev, ki delujejo na tem področju.
Kratek opis dejavnosti	<p>ManiFlù je program dogodkov, ki so namenjeni promociji dejavnosti in pobud, ki so nastale na območju parka. Gre za nabor raznih dejavnosti za razvedrilo in izobraževanje lokalnega prebivalstva in turistov, ki so bile skupno razvite in izvedene. Za oblikovanje programa rečni park Sarca letno objavi razpis, na katerega so povabljeni nepridobitna združenja, odbori in zadruge s sedežem v občinah na območju parka, ki delujejo na področju razvedrila, kulture, športa, mladih, okolja in prostora. Do finančne podpore so upravičeni dogodki in aktivnosti, katerih glavni cilj je poglobitev znanja krajinske dediščine s spodbujanjem javne in brezplačne nege in koriščenja le-te. Po objavi razpisa se organizira delavnico namenjeno vsem krajevnim združenjem za izmenjavo idej in predlogov ter kasnejši izbor tistih, ki bodo nato vključeni v program dogodkov skupaj z drugimi dejavnostmi, ki jih organizirajo in izvajajo lokalne oblasti in institucije. Brezplačne dejavnosti zadevajo v glavnem:</p> <ul style="list-style-type: none"> • čutna doživetja v naravi; • znanstvena srečanja ob kavi z raziskovalci in samostojnimi strokovnjaki o temah na področju okolja, živalstva in botanike; • gledališka pripovedovanja za družine; • vodeni ogledi in pohodi za odkrivanje različnih krajev po poteh z različnimi težavnostnimi stopnjami, da se omogoči čim večjo udeležbo; • rečni bioblitz oziroma poljubne doživljajske izkušnje ljubiteljske znanosti, ki jih prirejajo raziskovalci Muzeja znanosti v Trentu (Muse), v sklopu katerih udeleženci spoznavajo preko aplikacije INaturalis biotsko raznovrstnost reke; • delavne akcije s prostovoljci, ki jih predhodno usposobijo gozdni stražarji, namenjene vzdrževanju in čiščenju krajših delov poti ter čiščenju obcestnih pasov z odstranjevanjem invazivne vegetacije in smeti.
Geografski obseg izvajanja	Italija, Avtonomna pokrajina Trento (deželni/lokalni)
Viri/spletni viri	(IT) Maniflu project website http://www.parcoflualesarca.tn.it/pagina.php?id=100

DP11	BaltCoast
Kategorija/e elementov ZI	Jedrna območja; območja obnove/preureditve; naravni povezovalni elementi
Področje DP	Ohranjanje/upravljanje in vrednotenje/soudeležba
Cilji dobre prakse	Spodbujanje ohranjanja sistemov obalnih lagun Baltskega morja in značilnih vrst (zlasti <i>Philomachus pugnax</i> , <i>Calidris alpina</i>) na območjih, kjer so se nekoč prisotni živalski habitati v zadnjih desetletjih zmanjšali za skoraj 90 %.
Učinki na okolje	a) sanacija lagune, obalnih travnišč in sipin; b) povečanje površine razpoložljivih habitatov in krepitev njihove povezanosti s ciljnimi živalskimi vrstami (<i>Bufo calamita</i> , <i>B. viridis</i> , <i>Calidris alpina schinzii</i> , <i>Philomachus pugnax</i> , <i>Recurvirostra avosetta</i> , <i>Sterna albifrons</i> , <i>Triturus cristatus</i>) in dragocenimi rastlinskimi vrstami (<i>Apium repens</i>).
Družbeno-gospodarski učinki	a) prenova funkcionalnosti poškodovane krajine, obnova izgubljenih matrik in posledični pozitivni učinki na dejavnosti za prosti čas in turizem; b) povečanje pašnih površin s pomembnimi učinki na krajevno živinorejo; c) uvedba novih, bolj smotrnih metodologij paše.
Kratek opis dejavnosti	Projekt je predvidel nabor t.i. »blagih« ukrepov na področju širjenja in vrednotenja (ogledi na terenu s strokovnjaki, vzpostavitev mednarodne mreže za izmenjavo podatkov, organizacija poletnih centrov) z izvedbo dejavnosti največjega posrednega učinka, kot so: <ul style="list-style-type: none"> • ponovna vzpostavitev naravne hidrologije lagun, trendov redne poplave območij zraslih s slanušami in sipin z odprtjem naravnih povezav z morjem ali deaktivacijo drenažnih omrežij; • zmanjšanje evtrofikacije s preusmeritvijo drenažnih voda, bogatih s hranili, v primerne dekantacijske bazene zunaj lagunskega območja; • obnova naravnih depresij in lagun, ki so se postopoma zarasle z rastlinjem oz. jih je mulj prekril; • ponovna uvedba paše z namestitvijo objektov kot so ograje, napajališča, zatočišča in seniki; • odstranjevanje visoke grmičaste vegetacije, še zlasti tujerodnih vrst kot je na primer <i>Rosa multiflora</i>; • aktivno zavarovanje tipičnih ptic proti naravnim plenilcem z namestitvijo primernih ograj; • oblikovanje razmnoževališč in zimskih počivališč za manjše populacije vrst <i>Bufo viridis</i> in <i>Bufo calamita</i>, z dodatnimi ukrepi »supportive breeding«, če je to potrebno; • ohranitev vrste <i>Apium repens</i> z uvedbo rezervnih populacij za izvorno populacijo, prisotno v regiji Schleswig-Holstein (D).
Geografski obseg izvajanja	Baltsko morje: NEMČIJA, DANSKA, ŠVEDSKA, ESTONIJA, LITVA (meddržavni)
Viri/spletni viri	LIFE Balt Coast project website https://ec.europa.eu/environment/life/project/Projects/index.cfm?fuseaction=search.dspPage&n_proj_id=2998

DP 12	Zaščita malih vodotokov
Kategorija/e elementov ZI	Jedrna območja; območja obnove/preureditve; naravni povezovalni elementi; mestni in primestni zeleni elementi
Področje DP	Ohranjanje/upravljanje in vrednotenje/soudeležba
Cilji dobre prakse	Na podlagi pravnega priznanja spodbujati sodelovanje med ozaveščenimi in angažiranimi prebivalci in pristojnimi oblastmi na področju zaščite in upravljanja vodnih teles pri ohranjanju vodnih ekosistemov in sistemov na obrežnih pasovih malih vodotokov, tudi v urbanem okolju.
Učinki na okolje	a) aktivno ohranjanje mrež rečic, potokov in malih kanalov; b) vzpostavitev sistema stalnega in neposrednega spremljanja, ki oblasti nemudoma opozarja o pojavu izrednih razmer; c) razpolaganje z usposobljenim prostovoljnimi in brezplačnim osebjem za izvajanje dejavnosti obnove in ohranjanja, kar prispeva k optimizaciji sredstev; d) uporaba znanstvenih podatkov in prenos izkušenj.
Družbeno-gospodarski učinki	a) možnosti znanstvene udeležbe in poglobljanja (ljubiteljska znanost) za posameznike, šole, druga prostovoljna združenja s povečanjem pozornosti in splošnega zavedanja o okoljskih temah; b) obnova in ohranjanje območja v dobrem naravnem stanju, kar bi tako povečalo lokalno rekreacijsko funkcijo in krajinske storitve, predvsem v urbanem okolju; c) priložnosti druženja v zaselkih, soseskah in manjših naseljih.
Kratek opis dejavnosti	Botrstvo manjšim vodotokom lahko sklene vsak zainteresirani državljan, okoljevarstveno društvo ali združenje, šola ali posamezni razred. Pristojni organ (občina, mestna občina, deželni urad) podpiše pogodbo z botrom, v kateri se določi odsek vodnega toka, za katerega bo boter odgovoren (navedba km začetka-konca odseka/vodna vozlišča). V dokumentu so opredeljene tudi dejavnosti, ki jih bo boter izvajal pod nadzorom pristojnih ustanov. V sklopu botrstva so med drugim predvidene naslednje dejavnosti: <ul style="list-style-type: none"> • stalno spremljanje izbranega vodnega toka; • poročanje o stanju vodnega toka, vključno s stanjem živalskih in rastlinskih vrst, ter preverjanje trendov skozi čas; • posredovanje pomembnih podatkov pristojnim ustanovam na področju varstva in ohranjanja okolja; • aktivno sodelovanje na pobudah, namenjenih ohranjanju in obnovi okolja (na primer zasaditev obrežne vegetacije in nadaljnje vzdrževanje, odstranjevanje odpadkov); • prenos znanja sodelavljavnom/sošolcem s ciljem povečanja splošnega zavedanja o posebnem pomenu vodotokov in bolj odgovornega ravnanja z vodo. <p>O dejavnostih, ki jih bo izvajal, se mora boter predhodno dogovoriti z področnimi pristojnimi ustanovami, ki jih boter ne bo v nikakršnem primeru nadomeščal. S svojimi prizadevanji botri pridobivajo vse večje znanje o številnih funkcijah vodotokov in o njihovim pomenu pri zagotavljanju naravnega ravnovesja. Stalno usposabljanje pri pristojnih oblasteh jim prav tako omogoča prost dostop do znanstvenih informacij.</p>
Geografski obseg izvajanja	Zvezna dežela Bavarska (več kot 140 botrstev manjšim vodotokom) in mesto Hamburg v Nemčiji
Viri/spletni viri	(DE) Website of Patronage in Bayern FD https://www.stmuv.bayern.de/themen/wasserwirtschaft/bachpatenschaft/

DP 13	Ogljični kuponi
Kategorija/e elementov ZI	Območja trajnostne rabe tal; naravni povezovalni elementi; umetni povezovalni elementi Gozdната območja; obdelane površine z visokim deležem rastlinja
Področje DP	Ohranjanje/upravljanje
Cilji dobre prakse	Shema plačil za ekosistemске storitve, ki jih nudijo gozdovi (in vinogradi).
Učinki na okolje	a) Ohranjanje in obnova biotske raznovrstnosti; b) boljše trajnostno gospodarjenje z gozdovi.
Družbeno-gospodarski učinki	a) Plačilo lastnikom/upravljavcem gozdov; b) povečanje okoljske ozaveščenosti lokalnega prebivalstva; c) certificiranje gospodarjenja z gozdovi.
Kratek opis dejavnosti	Naravni park toskansko-emilijskih Apeninov, Zavod parkov osrednje Emilije in Naravni rezervat toskansko-emilijskih Apeninov so vzpostavili portal za kupoprodajo ogljičnih kuponov, ki določa shemo plačil za ekosistemске storitve, kot je na primer skladiščenje ogljika, ki se pridobivajo s trajnostnim gospodarjenjem z gozdovi. Preko portala se ogljični kuponi prodajajo podjetjem ali organizacijam, ki so stopila po poti okoljsko bolj odgovornega delovanja. Gre za finančno nadomestilo lastnikom gozdov za učinke, ki jih s svojim delom zagotavljajo celotni skupnosti. Cilj je urediti ponore ogljika v gozdovih tudi preko povečanja njihove sposobnosti absorbiranja ogljikovega dioksida iz ozračja. Podjetjem pa nudi pregledno in zanesljivo orodje izravnave okoljskih učinkov, ki jih povzročajo njihovi proizvodni procesi ali organizacijske ureditve in jih ne bi mogli zmanjšati ali odpraviti na drug način. Projekt spodbuja namreč trajnostno gospodarjenje z gozdovi in uvedbo dobrih praks, ki izboljšujejo običajno gospodarjenje, s čimer se poveča sposobnost gozdov za absorbiranje ogljikovega dioksida iz ozračja in nudenje ekosistemskih storitev (hrana, voda, les in vlakno, rekreacija, duševno zdravje itn.). Tak način upravljanja je nagrajen z dvema shemama mednarodnega certificiranja PEFC in FSC, ki dokazujeta, da se z gozdovi gospodarji v skladu s strogimi okoljskimi, družbenimi in gospodarskimi standardi. Glej tudi: Projekt o skladiščenju ogljika v vinogradništvu LIFE VitiCaSe - Viticulture for Soil Organic Carbon Sequestration vključuje vrsto kmetijskih praks ter praks upravljanja tal, ki stremijo k izboljšanju sposobnosti vinogradniškega sistema za zajemanje in shranjevanje ogljika iz ozračja.
Geografski obseg izvajanja	Italija, Riserva di Biosfera UNESCO Appennino Tosco Emiliano (lokalni/deželni)
Viri/spletni viri	www.creditisostenibilita.it

DP 14	Trgatev v turistične namene
Kategorija/e elementov ZI	Območja trajnostne rabe tal; naravni povezovalni elementi; umetni povezovalni elementi; vinogradniška območja
Področje DP	Vrednotenje/soudeležba
Cilji dobre prakse	Shema plačil za ekosistemske storitve, ki jih nudijo gozdovi (in vinogradi)
Učinki na okolje	a) Ozaveščanje o trajnostnem in odgovornem upravljanju vinogradov.
Družbeno-gospodarski učinki	a) Ohranjanje tradicije trgatev; b) sodelovanje turistov.
Kratek opis dejavnosti	<p>Leta 2023 sta italijanski Državni inšpektorat za delo (INL) in Vsedržavno združenje mest vina (Associazione Nazionale Città del Vino) podpisala memorandum o soglasju, ki ureja trgatev v turistične namene na državni ravni. Trgatev v turistične namene je dejavnost obiranja grozdja, ki jo brezplačno opravijo turisti za krajše obdobje. Izpolniti mora naslednje pogoje:</p> <ul style="list-style-type: none"> • za opravljeno dejavnost trgač ne sme prejeti nobenega prejemka v denarju ali v naravi; • dejavnost mora trajati nekaj ur, dopoldne ali popoldne; • vsaka oseba ne sme opraviti te dejavnosti več kot dvakrat tedensko na isti kmetiji; • vrste trt v turistične namene morajo biti jasno prepoznavne od tistih, kjer poteka običajno obiranje grozdja, razen ko oba načina obiranja potekata istočasno; • u za gospodarske dejavnosti (SUAP) je treba posredovati koordinate parcel in katastrske podatke; • dejavnost se opravlja pod nadzorom usposobljenih referenčnih oseb podjetja/mentorjev z ustreznimi kompetencami ob upoštevanju ustreznih lokalnih predpisov (zagotavljanje prepoznavnosti udeležencev) • zagotavljanje zdravja in varnosti turistov, tudi glede uporabljene opreme in oblačil; • turisti ne smejo uporabljati kmetijskih strojev ter nakladati in razkladati zaboje z grozdem; • pred začetkom dejavnosti je treba skleniti zavarovanje odgovornosti za turiste.
Geografski obseg izvajanja	Italija (državni)
Viri/spletni viri	www.vendemmia-turistica.it

DP 15	Projekt PONDERFUL
Kategorija/e elementov ZI	Manjša stoječa vodna telesa in mokrišča
Področje DP	Ohranjanje/upravljanje, Vrednotenje/soudeležba
Cilji dobre prakse	Vzpostavljanje mreže manjših stoječih vodnih teles za povečanje populacij in raznovrstnosti živalskih in rastlinskih vrst
Učinki na okolje	a) novi habitati b) obnovljeni habitati c) upravljanje kalov
Družbeno-gospodarski učinki	a) protipoplavna regulacija b) regulacija kvalitete in količine vode c) blaženje vplivov podnebnih sprememb d) fizične in socialne izkušnje e) učenje in inspiracija
Kratek opis dejavnosti	Projekt je potekal od decembra 2020 do novembra 2024 v okviru EU Horizon 2020 in je obravnaval pet področij: <ul style="list-style-type: none"> • Vključevanje deležnikov: lokalnih in nacionalnih oblasti, upravljavcev zemljišč, kmetov, NVO, lokalnega prebivalstva; • Stratificirano vzorčenje manjših stoječih vodnih teles: zbiranje in obdelava podatkov o okolju in biotski raznovrstnosti, sekvenciranju ogljika, emisijah toplogrednih plinov; • Scenariji in modeliranje: projekcije vpliva podnebnih sprememb in rabe tal na biotsko raznovrstnost in ekosistemske storitve manjših stoječih vodnih teles, scenariji sonaravnih rešitev; • Sonaravne rešitve/Nature Based Solutions: izvedene in testirane različne NBS pri 20-ih umeščanjih manjših stoječih vodnih teles na osmih demo-lokacijah v Evropi, Turčiji in Urugvaju; • Komunikacija, seznanjanje in uporaba znanja: sodelovanje z znanstveniki, odločevalci in strokovnimi izvajalci.
Geografski obseg izvajanja	Belgija, Danska, Francija, Nemčija, Portugalska, Španija, Švedska, Švica, Turčija, Združeno kraljestvo, Urugvaj
Viri/spletni viri	https://ponderful.eu/

DP 16	Freshwater Habitats Trust
Kategorija/e elementov ZI	Sladkovodni habitati
Področje DP	Ohranjanje/upravljanje, Vrednotenje/soudeležba
Cilji dobre prakse	Ustvariti, obnoviti in zaščititi visoko kakovostne habitate za sladkovodne prostoživeče živali
Učinki na okolje	<ul style="list-style-type: none"> • ohranjanje krajine sladkovodnih teles (Freshwater Landscapes) • zaščita ogroženih sladkovodnih rastlinskih in živalskih vrst
Družbeno-gospodarski učinki	<ul style="list-style-type: none"> • ozaveščanje in svetovanje • raziskovanje in monitoring • upravljanje podatkov • ljudska znanost • protipoplavna regulacija
Kratek opis dejavnosti	<ul style="list-style-type: none"> • ustvarjanje mreže sladkovodnih teles za zaustavitev upadanja sladkovodne biotske raznovrstnosti v manjših stoječih vodnih telesih, jezerih, jarkih, kanalih, potokih, rekah, izvirih in mokriščih; • varovanje in upravljanje 24 identificiranih območij sladkovodnih teles na območju celotne Velike Britanije; • sodelovanje z drugimi nevladnimi organizacijami, vladnimi organi, lastniki zemljišč in podjetji za širitev dosega in povezovanje veščin in strokovnega znanja, potrebnega za visokokakovostno delo ohranjanja sladkovodnih habitatov; • spodbujanje vključevanja prostovoljcev skozi različne programe (Volunteer surveys, GroWet, Urban Pond Count, Priority Pond Assessment Survey, The Oxfordshire Fens Project, Volunteer days, Chess Priority Ponds)
Geografski obseg izvajanja	Združeno kraljestvo
Viri/spletni viri	https://freshwaterhabitats.org.uk/

DP 17	Prosto živeče živali v suhih zidovih
Kategorija/e elementov ZI	Suhi zidovi
Področje DP	Ohranjanje/upravljanje, Vrednotenje/soudeležba
Cilji dobre prakse	Obnova suhih zidov
Učinki na okolje	<ul style="list-style-type: none"> • varovanje habitatov v suhih zidovih • ohranjanje živalskih in rastlinskih vrst
Družbeno-gospodarski učinki	<ul style="list-style-type: none"> • spodbujanje prostovoljstva • vključevanje in povezovanje lokalnega prebivalstva • skupne akcije obnove suhih zidov in druge akcije v lokalnem okolju • izobraževanje in ozaveščanje o prostoživečih živalih in rastlinah • crowdfunding (množično financiranje) projektov
Kratek opis dejavnosti	<ul style="list-style-type: none"> • The Wildlife Trusts (skladi za prostoživeče živali in rastline) so združenje 46 samostojnih skladov za prostoživeče živali in rastline. Gibanje povezuje lokalne prebivalce, ki verjamejo, da potrebujemo naravo in narava potrebuje nas. Imajo več kot 900.000 članov, več kot 39.000 prostovoljcev, 3600 zaposlenih in 600 skrbnikov. • Vsak lokalni sklad je neodvisna dobrodelna ustanova s svojo pravno identiteto. Tvorijo jih skupine ki se zberejo in sodelujejo z drugimi, da bi ustvarjale pozitivne spremembe za prostoživeče živali in prihodnje generacije, začeni tam, kjer živijo in delajo. • Ozaveščanje o prostoživečih živalskih vrstah in rastlinah, ki imajo v suhih zidovih svoja bivališča (žuželke, ptice, dvoživke, ježi, plazilci itd.) in rastišča.
Geografski obseg izvajanja	Združeno kraljestvo
Viri/spletni viri	https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=-nJjCudyVY https://www.wildlifetrusts.org/

DP 18	Mlini na Rižani
Kategorija/e elementov ZI	Vodne poti, mlini, kulturna dediščina
Področje DP	Naravna infrastruktura
Cilji dobre prakse	Ohranjanje in obnova kulturne dediščine ter okoljevarstveno ozaveščanje.
Učinki na okolje	Obnova in ohranjanje ekosistemov ob rekah in povezanih površinah, izboljšanje biotske raznovrstnosti v lokalnem okolju.
Družbeno-gospodarski učinki	Povečanje turistične prepoznavnosti, ustvarjanje novih delovnih mest v turizmu in izobraževanju, vključitev lokalnih skupnosti.
Kratek opis dejavnosti	Projekt vključuje obnovo mlinskih objektov ob reki Rižani ter razvoj tematske poti, ki povezuje te objekte in naravno okolje z zgodovinsko dediščino.
Geografski obseg izvajanja	Območje reke Rižane, Slovenija
Viri/spletni viri	www.delo.si/magazin/potovanja/kako-so-mlinarji-ob-rizani-vodo-speljali-na-svoj-mlin